РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН **МЕНДЕЛЕЕЛЕЕВСКИЙ** **ГОРОДСКОЙ СОВЕТ** **МЕНДЕЛЕЕВСК МУНИЦИПАЛЬ** **РАЙОНЫ**	**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ** **МЕНДЕЛЕЕВСК МУНИЦИПАЛЬ** **РАЙОНЫ** **МЕНДЕЛЕЕВСК ШӘҺӘР** **СОВЕТЫ**

КАРАР 21.11.2022 ел	**КАРАР** №48

Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставын раслау турында карар проекты хакында

«Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә,

Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының шәһәр Советы **КАРАР ЧЫГАРДЫ**:

1.Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставын кушымта нигезендә расларга

2. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге уставын раслау турындагы карар проектын раслау хакында Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Менделеевск шәһәр советы карары проектына керә торган тәкъдимнәрне исәпкә алу, гомумиләштерү һәм карау буенча эш төркеме төзергә:

Кривилева Л.Р. - муниципаль районның Менделеевск шәһәр Советы рәисе урынбасары;

Зарипов М.М. - Менделеевск шәһәр Советының законлылыкны, хокук тәртибен һәм кеше хокукларын үтәү буенча даими комиссия рәисе;

Хикмәтуллина Р.А. -Менделеевск муниципаль районы Советының оештыру бүлеге башлыгы.

Царева Е.С. - Менделеевск муниципаль районы Башкарма комитетының юридик бүлеге башлыгы;

3. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставын раслау турында карар проектын раслау хакында Татарстан Республикасы Менделеевск шәһәр советы карары проектына халыктан тәкъдимнәрне исәпкә алуның һәм кабул итүнең түбәндәге тәртибен билгеләргә:

Күрсәтмәләр, төзәтмәләр һәм тәкъдимнәр, Ф. И., туган елы, авторның өй адресы күрсәтмәсе белән, язма рәвештә кабул ителә.

Килгән искәрмәләрне, төзәтмәләрне һәм тәкъдимнәрне түбәндәге адрес буенча кабул итә: Менделеевск ш., Фомин ур., 19, Башкарма комитет, эш көннәрендә 8:00 дән 17:00 гә кадәр.

4. Менделеевск шәһәр Советы рәисе урынбасары Л.Р. Кривилевага, гамәлдәге законнар нигезендә, 2022 елның 9 декабрендә 17.30 сәгатьтә Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставын раслау турындагы карар проектын раслау хакында Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының сәнгать мәктәбендә Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлегендә гавами тыңлауларны (җәмәгать фикер алышуларын) оештыру һәм уздыру тәртибе турындагы 2018 елның 7 августындагы 60 номерлы нигезләмә нигезендә уздырырга

5. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Менделеевск шәһәр советының Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге Уставын раслау турындагы карар проектын раслау хакындагы карар проектын тулысынча «Норматив документлар» бүлегендә Менделеевск муниципаль районының me№deleevsk.tatar.ru рәсми сайтында урнаштырырга.

6. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны законлылыкны, хокук тәртибен, депутат этикасын һәм экология мәсьәләләрен үтәү буенча Менделеевск шәһәр Советының даими комиссиясенә йөкләргә.

Шәһәр Советы рәисе: Р.И.Беляев

Татарстан Республикасы
Менделеевск муниципаль районы
Менделеевск шәһәр Советының
2022 елның 21 ноябрендәге 48 номерлы
карарына кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МЕНДЕЛЕЕВСК МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
"МЕНДЕЛЕЕВСК ШӘҺӘРЕ"
МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ
УСТАВЫ

Менделеевск ш.
2022 ел

I бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1 статья. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге исеме һәм хокукый статусы

1. Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлегенә шәһәр җирлеге статусы бирелде.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме - Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге (алга таба текст буенча - Җирлек).
3. «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлеге Менделеевск муниципаль районы составына керә.

2 статья. Җирлекнең территориаль җайланмасы

1. Җирлек территориясе составына торак пункт керә: Менделеевск шәһәре.
2. Җирлек чикләре «Менделеевск муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 29-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
3. Җирлек территориясе составына милек рәвешләренә һәм максатчан билгеләнешенә бәйсез рәвештә җирләр керә.
4. Җирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

3 статья. Җирлектә җирле үзидарәне гамәлгә ашыруга халыкның хокукы

1. Җирлектә җирле үзидарә җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда катнашу юлы белән һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләрендә, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлау һәм җирле үзидарәнең башка органнары аша Россия Федерациясе гражданнары тарафыннан гамәлгә ашырыла.
2. Гражданнар җирле үзидарәне гамәлгә ашыруга җенесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфаи хәленә, дингә, инануларына, иҗтимагый берләшмәләргә каравына бәйсез рәвештә турыдан-туры һәм үз вәкилләре аша бертигез хокукларга ия.
Җирлек территориясендә даими яисә башлыча яшәүче чит ил гражданнары җирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара шартнамәләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.

3. Гражданнар җирле үзидарә органнарына һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларына турыдан-туры мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Җирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары, әгәр законда башкасы каралмаган булса, Поселение җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында гражданнарның тулы һәм дөрес мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.
5. Җирлекнең җирле үзидарә органнары массакүләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән даими рәвештә гражданнарга Җирлекнең һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хуҗалык эше, халыкка төрле хезмәт күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр челтәрен үстерү, социаль ташламалар турында, җәмәгать тәртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими мәгълүмат бирәләр.
6. Гражданнар, оешмалар, әгәр аларның хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмавына) дәгъва белдерергә хокуклы.

4 статья. Җирлек җирле үзидарә органнары структурасы

1. Җирле үзидарә органнары структурасына Җирлек советы, Җирлек башлыгы, Җирлек Ревизион комиссиясе һәм әлеге Устав нигезендә төзелә торган башка органнар керә.
2. Җирлекнең башкарма комитеты карар Башкарма комитетның вәкаләтләрен үтәүне Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы Башкарма комитетына йөкләүгә бәйле рәвештә барлыкка килми (алга таба - муниципаль район башкарма комитеты).
3. Җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү Җирлек әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән гамәлгә ашырыла.
4. Депутатлар Советының җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү турындагы карары, җирле үзидарә органнары вәкаләтләре (җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларының вәкаләтләреннән, вәкаләтләреннән һәм сайлану тәртибеннән тыш) күрсәтелгән карарны кабул иткән депутатлар Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң үз көченә керә, «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган очраклардан тыш

5 статья. Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Җирлекләрнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:
1) җирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, җирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшереп тору, җирлек бюджеты үтәлеше турында хисап төзү һәм раслау;

2) җирлекнең җирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару;
3) җирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәтне биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү;
4) җирлек чикләрендә халыкны электр, җылылык, газ һәм су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыру;
5) җылылык белән тәэмин итү объектларын төзү, реконструкцияләү һәм (яисә) модернизацияләү буенча бердәм җылылык белән тәэмин итүче оешма тарафыннан йөкләмәләр үтәлешен муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;
6) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге һәм аларда юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәэмин итү, парковкалар (парковка урыннары) төзүне һәм аларның эшчәнлеген тәэмин итүне, автомобиль транспортында, шәһәр җир өсте электр транспортында һәм җирлекнең торак пунктлары чикләрендәге юл хуҗалыгында муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юл хәрәкәтен оештыру, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә Россия Федерациясе законнары нигезендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;
7) җирлектә яшәүчеләрне һәм аз керемле гражданнарның торак урыннарына мохтаҗларны торак урыннары белән тәэмин итү, муниципаль торак фондын төзүне һәм карап тотуны оештыру, торак төзелеше өчен шартлар тудыру, муниципаль торак контролен гамәлгә ашыру, шулай ук җирле үзидарә органнарының торак законнары нигезендә башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыру;
8) халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм җирлек чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;
9) террорчылыкны һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук җирлек чикләрендә террорчылык һәм экстремизм чагылышлары нәтиҗәләрен минимальләштерүдә һәм (яисә) юкка чыгаруда катнашу;
10) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
11) җирлек чикләрендә гадәттән тыш хәлләр нәтиҗәләрен кисәтү һәм бетерү эшендә катнашу;
12) җирлекнең торак пунктлары чикләрендә янгын куркынычсызлыгының беренчел чараларын тәэмин итү;
13) җирлек халкын элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
14) җирлек китапханәләренең китапханәләр фондын туплау һәм аларның сакланышын тәэмин итү;
15) ял вакытын оештыру һәм җирлектә яшәүчеләрне мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
16) җирлек милкендәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклап калу, алардан файдалану һәм аларны популярлаштыру, җирлек

территориясендә урнашкан җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният ядкарьләрен) саклау;
17) җирлектә традицион халык сәнгать иҗатын үстерү өчен шартлар тудыру, халык сәнгать һөнәрләрен саклап калуда, торгызуда һәм үстерүдә катнашу;
18) җирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, җирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру;
19) җирлек халкының күпләп ял итүе өчен шартлар тудыру һәм халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына ирекле керүен тәэмин итү дә керә;
20) җирлекнең архив фондларын булдыру;
21) каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортировкалау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
22) җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, аның предметы булып җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен үтәү, социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларыннан һәм күрсәтелә торган хезмәтләрдән инвалидларның файдалана алуын тәэмин итү таләпләрен үтәү, күрсәтелгән кагыйдәләр нигезендә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыру, шулай ук җирлекнең торак пунктлары чикләрендә урнашкан шәһәр урманнарыннан, аеруча саклана торган табигать территорияләрендәге урманнардан файдалануны, аларны саклауны, торгызуны оештыру;
23) җирлекнең генераль планнарын, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен раслау, җирлек территориясендә урнашкан территорияне планлаштыру буенча җирлекнең генераль планнары нигезендә әзерләнгән документацияне раслау, җирлек чикләрендә урнашкан җир кишәрлегенең капиталь планын бирү, төзелешкә рөхсәт бирү (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очраклардан, башка федераль законнарда каралган очраклардан тыш), җирлек территориясендә урнашкан капиталь төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә объектлар файдалануга тапшырылганда, җирлекләрне шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларын раслау, җирлек чикләрендә җир кишәрлекләрен резервлау һәм алу, җирлек чикләрендә җир кишәрлекләрен төзүнең тиешле таләпләрендә билгеләнгән таләпләргә туры килү-килмәве турында Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган биналарны карап тикшергәндә яисә бакча биналарын карап тикшергәндә, мондый объектларны карап тикшергәндә яисә шәхси төзелеш объектын төзүгә яисә шәхси төзелеш объектларын реконструкцияләгәндә каралган объектны төзүнең планлаштырылган параметрларында каралган таләпләргә туры килүе турында Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән таләпләргә туры килү яисә җир кишәрлекләрендә билгеләнгән таләпләргә туры килү таләпләренә туры килү, мондый объектларны реконструкцияләү яисә җир кишәрлекләрендә бакчалар төзү яисә төзелеш объектларын төзүнең яисә реконструкцияләүнең планлаштырылган объектны төзүнең яисә реконструкцияләүнең планлаштырылган килешүләренә туры килүе, бакча төзүнең яисә төзелеш яки реконструкцияләүнең планлаштырылган булуына

яисә төзелеш объектларында каралган каралган каралган булуына яисә төзелеш корылмаларын төзүнең (яисә төзелеш яки) карата, мондый йортларны төзүнең рөхсәт ителгән җир кишәрлекләрендә яисә төзелеш һәм төзелеш корылмаларын төзүнең рөхсәт ителмәгән очракта җир кишәрлекләрендә гражданнарның яисә төзелеш объектларында индивидуаль төзелеш яки реконструкцияләү, мондый йортларны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең рөхсәт ителмәгән урыннарны төзүнең яисә төзелеш яки реконструкцияләү, мондый йортларны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең (яисә төзелеш яки реконструкцияләүнең планлаштырылган объектны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең рөхсәт ителмәгән урыннарга туры килү, мондый йортларны төзүнең яисә төзелеш яки реконструкцияләүнең рөхсәт ителмәгән урыннарны төзүнең рөхсәт ителмәгән урыннарны төзүнең рөхсәт ителгән объектны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең рөхсәт ителмәгән урыннарга туры килү мөмкинлеген урнаштыру турындагы белешмәләрне төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең рөхсәт ителмәгән урыннарга туры килүе хакында белешмәләрне төзүнең рөхсәт ителгән объектны төзүнең рөхсәт ителгән объектны төзүнең план нигезендә урнаштыру, җир кишәрлекләрендә каралган объектны төзүнең яисә төзелеш яки реконструкцияләүнең рөхсәт ителгән объектны төзүнең яисә төзелеш яки реконструкцияләүнең рөхсәт ителгән объектны төзүнең планлаштырылган объектны төзүнең яисә төзелеш яки реконструкцияләүнең рөхсәт ителгән объектны төзүнең тиешле таләпләргә туры килүе

24) җирлекнең торак пунктлары җирләрендә урнашкан кишәрлек урманчылыклары составында төзелә торган урманчылыкларны төзү, бетерү, аларның чикләрен билгеләү һәм үзгәртү, шулай ук җирлекнең торак пунктлары җирләрендә урнашкан урманчылыкларның урман хуҗалыгы регламентларын эшләү һәм раслау турында карарлар кабул итү;

25) җирлекнең торак пунктлары җирләрендә урнашкан урманнарга карата урман корылышы чараларын гамәлгә ашыру;

26) адрес объектларына адреслар бирү, адресларны үзгәртү, аннулировать итү, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның җирле әһәмияттәге җирле юлларыннан тыш) исемнәр бирү, җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирү, мондый исемнәрне үзгәртү, аннулировать итү, мәгълүматны дәүләт адреслы реестрында урнаштыру;

27) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;

28) территориаль оборона һәм гражданнар оборонасы, җирлек халкын һәм территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

29) җирлек территориясендә авария-коткару хезмәтләрен һәм (яисә) авария-коткару формированиеләрен төзү, тоту һәм аларның эшчәнлеген оештыру;

30) су объектларында кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итү, аларның гомерен һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыру;

31) җирлек территориясендә җирле әһәмияттәге дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү, шулай ук җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы табигать территорияләрен саклау һәм алардан файдалану өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;
32) авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерүдә ярдәм итү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
33) җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
34) Россия Федерациясенең су законнарында билгеләнгән чикләрдә су объектлары милекчесенең вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, алардан файдаланудагы чикләүләр турында халыкка мәгълүмат җиткерү;
35) муниципаль урман контролен гамәлгә ашыру;
36) җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыру;
37) җирлекнең административ участогында эшләү өчен бина бирү, ул полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә;
38) 2017 елның 1 гыйнварына кадәр полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазыйфа буенча бурычларын үтәү чорына торак урыны бирү;
39) «Коммерциягә карамаган оешмалар турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә социаль юнәлешле коммерциягә карамаган оешмаларга ярдәм күрсәтү;
40) федераль закон нигезендә җирлек ихтыяҗлары өчен ясалма җир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәэмин итү;
41) җирлек чикләрендә коррупциягә каршы көрәш чараларын гамәлгә ашыру;
42) комплекслы кадастр эшләрен башкаруда федераль закон нигезендә катнашу;
43) җирлек территориясендә элек исәпкә алынган күчемсез милек объектларының хокук ияләрен ачыклау буенча чаралар күрү һәм үткәрү, күчемсез мөлкәтнең бердәм дәүләт реестрына кертү өчен әлеге объектларның хокукка ия булуы турында белешмәләр җибәрү.
2. Шәһәр җирлегенең җирле үзидарә органнары Менделеевск муниципаль районының җирле үзидарә органнары белән алар тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренең бер өлешен гамәлгә ашыруны Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә шәһәр җирлеге бюджетыннан Менделеевск муниципаль районы бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар исәбеннән тапшыру турында килешү төзергә хокуклы.
Күрсәтелгән килешүләр билгеле бер срокка төзелергә, аларның гамәлдә булуын туктату нигезләрен һәм тәртибен билгели торган нигезләмәләрне, шул исәптән вакытыннан алда, тапшырыла торган вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле бюджетара трансфертларның еллык күләмен билгеләү тәртибен, шулай ук килешүләрне үтәмәгән өчен финанс санкцияләрен күздә тотарга тиеш. Килешүләр төзү тәртибе шәһәр җирлеге Уставы һәм (яисә) шәһәр җирлеге Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Шәһәр җирлегенең җирле үзидарә органнары муниципальара матбугат чарасы оештыручылары булырга мөмкин.

6 статья. Җирлекләрнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итүгә җирле үзидарә органнары хокуклары

Җирле үзидарә органнары Җирлек түбәндәгеләргә хокуклы:

1) җирлек музейларын төзү;
2) җирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;
3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнашу;
4) җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм күрсәтү һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;
6) җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;
7) муниципаль янгын сагы булдыру;
8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
9) кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен гамәлгә ашыручы һәм мәҗбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык күрсәтүче иҗтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтү;
10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия иҗтимагый берләшмәләре оешмалары тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтү;
11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан гражданнарга торак урыннары бирү;
12) җирлек территориясендә яшәүче хуҗалардан башка хайваннар белән эш итү эшчәнлеген гамәлгә ашыру;
13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;
14) инвалидларның, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын үстерүгә, җайлашу физик культурасын һәм җайлашу спортын үстерүгә ярдәм итү;
15) «Кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру;
16) участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына әлеге вазыйфаны хезмәткәр биләгән вакытка торак урыны бирү;

17) алкоголь, наркотик яисә башка токсик исереклек халәтендәге затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыру.
2. Шәһәр җирлегенең җирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләрне хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга (ул «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган), әгәр бу федераль законнарда каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләрнең, дәүләт хакимияте органнарының компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары, җирле бюджетлар керемнәре исәбеннән, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан тыш, һәм түләүләрнең өстәмә нормативлары буенча салым керемнәре кергән очракта, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы.

7 статья. Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Җирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм җирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 статья. Җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре түбәндәгечә гамәлгә ашырыла:
1) җирлекнең социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда җирле үзидарә органнарының катнашуы;
2) Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (килешүләр) төзү;
3) даими яисә вакытлыча координация, консультация, киңәш бирү һәм башка эш органнары булдыру;
4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советындагы Җирлек Советының закон чыгару инициативасы;
5) законнарда билгеләнгән үзара хезмәттәшлекнең башка рәвешләре.

9 статья. Муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу

Муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне дә кертеп, җирлектә муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу, муниципаль хезмәткәрнең статусын билгеләү, муниципаль хезмәтне үтү шартлары һәм тәртибе, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексы, Җирлек

советы тарафыннан расланган Муниципаль хезмәт турында нигезләмә һәм Җирлек муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

II бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ХАЛКЫ ТАРАФЫННАН ТУРЫДАН ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА ХАЛЫКНЫҢ КАТНАШУЫ ФОРМАЛАРЫ

10 статья. Җирле үзидарә халкы тарафыннан турыдан туры гамәлгә ашыру һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда халыкның катнашуы формалары

Җирлек халкы турыдан-туры җирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге рәвешләрдә катнаша:
1) җирле референдум;
2) муниципаль сайлаулар;
3) депутатны, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
4) халыкның чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
5) гражданнарның хокукый инициативасы;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә;
7) гавами тыңлаулар;
8) гражданнар җыелышы;
9) гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы);
10) гражданнар җыены;
11) инициатив проектлар;
12) гражданнарны сораштыру;
13) җирле әһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы;
14) иҗтимагый (консультатив) советлар төзү;
15) гражданнарның җирле үзидарә органнарына мөрәҗәгатьләре;
16) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләр.

11 статья. Җирле референдум

1. Җирле референдум җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә турыдан-туры халык тарафыннан хәл итү максатларында уздырыла.
2. Җирле референдум “Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында” 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда һәм “Җирле референдум турында” 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законында, “Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, Җирлекнең бөтен территориясендә уздырыла.
Җирле референдумда катнашу өчен гражданнарның хокуклары гарантияләре, шулай ук җирле референдумны әзерләү һәм уздыру тәртибе федераль закон һәм аның

нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясе субъектлары законнары белән билгеләнә.
3. Җирле референдумда яшәү урыны җирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданнары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе гражданнары җирле референдумда гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә яшерен тавыш бирү юлы белән катнаша.
4. Җирле референдумны билгеләү турындагы карар Җирлек советы тарафыннан түбәндәге инициатива белән кабул ителә:
1) җирле референдумда катнашу хокукына ия гражданнар;
2) уставларында сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашу каралган һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм вакытларда теркәлгән сайлау берләшмәсе, башка иҗтимагый берләшмә;
3) Җирлек Советы һәм Башкарма комитет җитәкчесе тарафыннан бергә күрсәтелгән Җирлек Советы.
5. Гражданнар, сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча җирле референдум билгеләү шарты булып әлеге инициативаны хуплап имзалар җыю тора, аларның саны Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә һәм поселок территориясендә федераль закон нигезендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының 5 процентыннан арта алмый.
6. Җирлек Советы һәм Башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан бергә чыгарылган референдум уздыру инициативасы Җирлек Советы карары һәм Җирлек Башкарма комитеты җитәкчесе карары белән рәсмиләштерелә.
7. Җирлек Советы җирле референдум үткәрү инициативасы белән чыгу турындагы документлар Халык советына кергән көннән алып 30 көн эчендә җирле референдум билгели.
Җирле референдум Җирлек советы тарафыннан билгеләнгән срокларда билгеләнмәгән очракта, референдум гражданнарның, сайлау берләшмәләренең, җирлек башлыгының, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарының, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясенең яисә прокурорның мөрәҗәгате нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд тарафыннан билгеләнгән җирле референдум Җирлек сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны уздыруны тәэмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең башкарма органы яисә җирле референдумны үткәрүне тәэмин итү суд тарафыннан йөкләнгән башка орган тарафыннан гамәлгә ашырыла.
8. Тавыш бирү йомгаклары һәм җирле референдумда кабул ителгән карар рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

9. Җирле референдумда кабул ителгән карар Җирлек территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яисә җирле үзидарә органнары тарафыннан раслануга мохтаҗ түгел.
10. Җирле үзидарә органнары җирле референдумда кабул ителгән карарның үтәлешен әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләр бүлешү нигезендә тәэмин итәләр.

11. Җирле референдум үткәрү турындагы карарга, шулай ук җирле референдумда кабул ителгән карарга карата федераль законнар нигезендә суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.
12. Гражданнарның җирле референдумда катнашу хокуклары гарантияләре, шулай ук җирле референдумны әзерләү һәм уздыру тәртибе «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «Җирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән җайга салына.

12 статья. Муниципаль сайлаулар

1. Җирлектә муниципаль сайлаулар, гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә яшерен тавыш биреп, җирлек Советы депутатларын сайлау максатларында уздырыла.
2. Җирлек Советы депутаты итеп тавыш бирү көненә 18 яшькә җиткән һәм сайлау хокукына ия Россия Федерациясе гражданы сайланырга мөмкин.
3. Муниципаль сайлаулар Җирлек советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар тавыш бирү көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Әлеге карар кабул ителгән көненнән соң 5 көннән дә соңга калмыйча массакүләм мәгълүмат чараларында рәсми басылып чыгарга тиеш.
Вакытыннан алда сайлаулар билгеләгәндә әлеге статьяда күрсәтелгән сроклар кыскартылырга мөмкин, әмма кимендә өчтән беренә.
Федераль законда билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар поселок яисә суд тарафыннан сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.
4. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм уздыру сайлау комиссияләренә үз компетенцияләре чикләрендә йөкләнә.
5. Җирлек Советы депутатларын сайлаулар “Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында” 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә уздырыла.
6. Җирлек Советы депутатлары сайлау округына сайлаучылар вәкиллегенең уртача нормасы нигезендә төзелә торган бермандатлы сайлау округлары буенча сайлана.
7. Тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын җыйган теркәлгән кандидат бермандатлы сайлау округы буенча сайланган дип танылa.
Әгәр бермандатлы сайлау округында тавыш бирү Советы депутатларын сайлауларда бер кандидатура буенча үткәрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучылар тавышларының кимендә 50 процентын җыйган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар тавышларны бертигез җыйса, алданрак теркәлгән кандидат сайланган дип санала.
8. Җирлек Советы депутатларын сайлауларның нәтиҗәләре рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

13 статья. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Җирлек Советы депутаты, шул исәптән Җирлек башлыгы, гамәлдәге законнарда һәм әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә һәм нигезләрдә сайлаучылар тарафыннан чакыртып алыныргa мөмкин.
2. Җирлек советы депутатын чакыртып алуның нигезләре булып депутат статусына туры килми торган гамәлләр кылу, депутат статусына туры килми торган гамәлләр кылу һәм Россия Федерациясе Конституциясенең, Татарстан Республикасы законнарының, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасының, әлеге Уставының һәм башка норматив хокукый актларының башка хокук бозулары турындагы конкрет хокукка каршы чишелешләр яисә гамәлләр (гамәл кылмау) гыйбарәт.
3. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү халык инициативасы буенча уздырыла.
4. Чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздыру инициативасын күрсәтү һәм аны хуплап гражданнар имзаларын җыю өчен муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия кимендә 10 кеше санында инициатив төркем төзелә.
5. Инициатив төркем инициатив төркемне теркәү турында үтенечнамә белән Җирлек сайлау комиссиясенә мөрәҗәгать итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә депутатның чакыртып алу өчен нигез булып торучы конкрет хокукка каршы карары яисә гамәл кылмавы (гамәл кылмавы) күрсәтелергә тиеш, инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм Җирлек территориясендә аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туу датасы, паспортының яисә граждан паспортын алыштыра торган документының сериясе, номеры һәм аны бирү датасы, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш. Инициатив төркемнең үтенечнамәсенә күрсәтелгән төркемнең барлык әгъзалары имза салырга тиеш. Үтенечкә депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карары яисә гамәл кылмавы (гамәл кылмавы) расланган суд карары кушып бирелергә тиеш.
6. Инициатив төркемне теркәү, чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздыру инициативасын хуплап имзалар җыю Халыклар Советы депутаты, җыелган имзаларны тикшерү җирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7. Җирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү Җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып, җирле референдум уздыру өчен законда билгеләнгән тәртиптә уздырыла.
8. Җирлек советы депутаты чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләүне сайлау комиссиясе тарафыннан инициатив төркем үтенечнамәсен караганда, тиешле депутат аны чакыртып алу өчен нигез буларак күрсәтелә торган хәлләр турында аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат вакытыннан алда, утырышлар үткәрелү көненә кадәр өч көннән дә соңга калмыйча, җирлек Советы утырышларына, аларны уздыру вакыты һәм урыны турында язма рәвештә хәбәр ителергә тиеш.

9. Чакыртып алу буенча тавыш бирүне уздырганда Җирлек Советы депутаты чакыртып алу өчен нигез буларак күрсәтелә торган хәлләр турында сайлаучыларга аңлатмалар бирү максатларында инициатив төркем белән бертигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.
10. Җирлек Советы депутаты, шул исәптән Җирлек башлыгы, чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның кимендә яртысы тавыш бирсә, чакыртып алынган дип санала.
11. Җирлек советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
12. Сайлау комиссиясе Чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгакларын рәсми чыгарганнан соң 5 көн эчендә инициатив төркемгә, Җирлек Советына һәм аның чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында җирлекнең тиешле депутатына язма рәвештә хәбәр итә.

14 статья. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрне үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән үзгәрешкә ризалыгын алу, Җирлекне үзгәртеп кору максатларында уздырыла.
2. Җирлек җирлегенең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү "Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очракларда җирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясенең бер өлешендә уздырыла.
3. Җирлек җирлегенең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү "Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында" 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль законда һәм "Җирле референдум турында" 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законында, "Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып үткәрелә.
4. Җирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр җирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан күбрәге яисә сайлау хокукына ия Җирлек өлеше катнашса, булган дип санала. Җирлек чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, җирлекне үзгәртеп кору, күрсәтелгән үзгәрешләр өчен җирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан күбрәге яисә җирлекнең бер өлеше тавыш биргән булса, алынган дип санала.
5. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү йомгаклары һәм кабул ителгән карарлар рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

15 статья. Гражданнарның хокукый инициативасы

1. Гражданнар әлеге Устав һәм Җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативага хокуклы.
2. Сайлау хокукына ия гражданнарның сайлау хокукына ия инициатив төркеме сайлау хокукына ия булган җирлектә яшәүчеләр санының 3 процентыннан артмаган санда хокуклы булырга мөмкин.
3. Хокук иҗат инициативасын гамәлгә ашыру максатларында гражданнар түбәндәгеләргә хокуклы:
- гражданнарның яшәү урыны (эшләр) буенча җыелышларын һәм хокук иҗат инициативасын тикшерү һәм күрсәтү буенча башка күмәк чараларны оештырырга һәм уздырырга;
- хокук иҗат инициативасы белән чыгуны хуплап имзалар җыю буенча инициатив төркемнәр төзергә;
- Җирлектә яшәүчеләрнең имзаларын җыярга һәм хокук чыгару инициативасын законнарга каршы килмәгән ысуллар белән күрсәтүне хуплауга агитация алып барырга.
4. Җирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфаи затлары Гражданнарга хокук чыгару инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш.
5. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты аны керткән көннән алып өч ай эчендә Җирлек Советы тарафыннан ачык утырышта, Җирлек башлыгы яисә муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан әлеге Устав билгеләгән компетенцияләр нигезендә алар тарафыннан мәҗбүри каралырга тиеш.
6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын караганда, гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен бәян итү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.
7. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проектын карау процедурасы тиешенчә Җирлек Советы Регламенты, җирлек башлыгының, муниципаль район Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
8. Гражданнарның хокук иҗат инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проектын карау нәтиҗәләре буенча кабул ителгән нигезле карар рәсми рәвештә язма рәвештә гражданның инициатив төркеменә җиткерелергә тиеш.

16 статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә

1. Җирлектә территориаль иҗтимагый үзидарә гражданнарның җыелышларын һәм конференцияләрен үткәрү юлы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын төзү юлы белән турыдан-туры халык тарафыннан гамәлгә ашырыла.
2. Территориаль иҗтимагый үзидарә гражданнарның түбәндәге территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күпфатирлы торак йорт подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайоны; гражданнарның Поселение чикләрендә яши торган башка территорияләре.
3. Территория иҗтимагый үзидарәсе гамәлгә ашырыла торган территория чикләре әлеге территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча җирлек советы тарафыннан

Җирлек Советы тарафыннан раслана торган шәһәр җирлегендә территориаль иҗтимагый үзидарә турындагы Нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.
4. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория башка шундый ук территория составына керә алмый.
5. Территориаль иҗтимагый үзидарә аның уставы нигезендә юридик зат була ала һәм коммерциягә карамаган оешманың оештыру-хокукый рәвешендә дәүләт теркәве узарга тиеш.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставында түбәндәгеләр билгеләнә:
1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;
2) территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, рәвешләре һәм төп юнәлешләре;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын булдыру, туктату тәртибе, вәкаләтләре чоры;
4) карарлар кабул итү тәртибе;
5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән эш итү тәртибе;
6) территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.
7. Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлеге мәсьәләләре буенча гражданнарның җыелышлары, конференцияләре аның уставы нигезендә чакырыла.
8. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышы, әгәр анда уналты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүче халыкның кимендә өчтән бере катнашса, хокуклы дип санала.
Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән берен тәшкил итүче гражданнар җыелышларында сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.
9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар җыелышының, конференциясенең махсус вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;
2) территориаль иҗтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарын сайлау;
4) территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;
5) территориаль иҗтимагый үзидарә керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
6) территориаль иҗтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турында хисапларны карау һәм раслау.
7) инициатив проект турында фикер алышу һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү.
10. Территориаль иҗтимагый үзидарә органнары:
1) тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен күрсәтә;
2) гражданнар җыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;

3) тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтыяҗларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән территорияне карап тоту, төзекләндерү, башка хуҗалык эшчәнлеген күрсәтелгән гражданнар акчалары исәбеннән дә, муниципаль районның башкарма комитеты белән шартнамә нигезендә дә гамәлгә ашырырга мөмкин;
4) җирле үзидарә органнарына шәһәр җирлеге Советына, шәһәр җирлеге башлыгына һәм Районның башкарма комитетына әлеге органнар һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле муниципаль норматив хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы, алар компетенциясенә күрсәтелгән актларны кабул итү кертелгән.
11. Территориаль иҗтимагый үзидарә органнары проект инициаторлары буларак инициатив проектны тәкъдим итә ала.
12. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, җирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм Поселение Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

17 статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә учреждениесе тәртибе

1. Халыклар, җирле үзидарә органнары инициативасы буенча территориаль иҗтимагый үзидарә булдыру максатларында Поселения чикләрендә шушы территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотыла торган территориядә яшәүче гражданнарның җыелышларын әзерләүне гамәлгә ашыручы гражданнарның инициатив төркеме төзелә.
2. Гражданнар җыелышы тиешле территориядә Территориаль иҗтимагый үзидарә җирлеге төзү турында карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүгә бәйле мәсьәләләр буенча Җирлек Советында гражданнар җыелышын тапшырырга вәкаләтле (вәкаләтле) вәкилне (вәкилләрне) билгели.
3. Территориаль иҗтимагый үзидарә территориаль иҗтимагый үзидарә уставы җирлек советы тарафыннан теркәлгәннән соң гамәлгә куелган дип санала.

18 статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе
1. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) Җирлек башлыгына түбәндәгеләр тапшырыла:
1) территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында гражданнар җыелышының барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган гариза;
2) территориаль иҗтимагый үзидарә төзү турында карар кабул ителгән гражданнар җыелышы беркетмәсе, фамилиясен, исемен, атасының исемен, туу датасын, паспортының яисә граждан паспортын алмаштыручы документының сериясен, номерын һәм бирелү датасын, вәкаләтле вәкилләрнең һәркайсының яшәү урыны адресын күрсәтеп;
3) территориаль иҗтимагый үзидарә уставының ике нөсхәсе.
2. Әлеге статьяның 1 өлешендә билгеләнгән документлардан тыш, башка документларны тапшыру турындагы таләпләр рөхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә, исемлекне һәм аларны алу датасын күрсәтеп, документлар алу расписка бирелә.
3. Җирлек башлыгы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турындагы документлар кергән көннән соң ике атна эчендә уставны теркәү турында яки аны теркәүдән баш тарту турында карар проектын алдан карау һәм әзерләү оештыра.
4. Гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль иҗтимагый үзидарә уставын һәм киңәш бирү тавышы хокукына ия Советы утырышында алдан караганда катнашырга хокуклы.
5. Җирлек Советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында яисә аны теркәүдән баш тарту турында әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документларны алганнан соң 30 көн эчендә Җирлек Башлыгы тарафыннан кабул ителә. Уставны теркәүдән баш тарту мотивлаштырылган булырга тиеш.
6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып Россия Федерациясе Конституциясенең, федераль законнарның, Татарстан Республикасы Конституциясенең һәм Татарстан Республикасы законнарының, Җирлек уставының, башка муниципаль норматив хокукый актларның нормаларына каршы килүе тора.

7. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын территориаль иҗтимагый үзидарәне төзүнең максатка ярашсызлыгы мотивлары буенча теркәүдән баш тарту рөхсәт ителми.
8. Җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилләнгән карар өч көн эчендә рәсми рәвештә гражданнар җыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) игътибарына язма рәвештә җиткерелергә тиеш.
9. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында Совет карар кабул иткән очракта, уставның бер нөсхәсе, теркәлү турында тамга куеп, гражданнар җыенының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, башка нөсхә Җирлек Советында саклана.
10. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставына кертелә торган үзгәрешләр Җирлек Советы тарафыннан әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәгән көннән үз көченә керә.

19 статья. Халык тыңлаулары, иҗтимагый фикер алышулар

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектлары буенча фикер алышу өчен җирлек Советы район халкы катнашында,
2. Халык тыңлаулары җирлек халкы, җирлек советы яки Халык Халык башлыгы инициативасы буенча уздырыла. Халык яки Җирлек Советы инициативасы буенча үткәрелә торган гавами тыңлаулар Җирлек советы тарафыннан билгеләнә, ә Җирлек Башлыгы инициативасы буенча - Җирлек Башлыгы инициативасы белән.
3. Халык тыңлауларына түбәндәгеләр чыгарылырга тиеш:
1) Җирлек Уставы проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, Уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы

Конституциясе яисә Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында төгәл кабатлау рәвешендә үзгәрешләр кертелү очракларыннан тыш;
2) Җирлек бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турында хисап;
3) муниципаль берәмлекнең социаль-икътисадый үсеш стратегиясе проекты;
4) Җирлекне үстерүнең планнары һәм программалары проектлары, җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проектлары, территорияләрне планлаштыру проектлары һәм территорияләрне ызанлау проектлары (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очраклардан тыш), территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, шулай ук җир кишәрлекләреннән яисә капиталь төзелеш объектларыннан файдалануның шартлыча рөхсәт ителгән төренә рөхсәтләр бирү мәсьәләләре, рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларыннан тайпылу, капиталь төзелеш объектларын реконструкцияләү мәсьәләләре, җир кишәрлекләреннән һәм капиталь төзелеш объектларыннан файдалануның рөхсәт ителгән бер төрен үзгәртү мәсьәләләре, җирдән файдалану һәм төзелеш алып баруның расланган кагыйдәләре булмаганда мондый файдалануның башка төренә үзгәрешләр;
5) «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән яисә гражданнар җыеннарында белдерелгән җирлек халкының ризалыгын алу таләп ителгән очраклардан тыш, җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре.
4. Гавами тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башка вакыт каралмаган булса, тиешле орган яисә Районның вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проектын карау көненә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.
5. Күрсәтелгән гавами тыңлаулар уздыру турындагы карар һәм аларны үткәрү вакытын һәм урынын күрсәтеп, тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты гавами тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты гавами тыңлаулар үткәрелә торган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, шул исәптән аны җирле үзидарә органының рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру юлы белән яисә җирле үзидарә органының рәсми сайтында үз эшчәнлеге турында мәгълүматны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә, Татарстан Республикасының рәсми сайтында яисә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтында «Дәүләт органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат һәм җирле үзидарә органнары эшчәнлеге нәтиҗәләре хакында мәгълүмат алу турында» 2009 елның 9 февралендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләрен исәпкә алып, бастырып чыгарырга (алга таба - җирле үзидарә органының рәсми сайтында аны урнаштыру юлы белән) тиеш, шул исәптән рәсми рәвештә халыкның фикерен бастырып чыгару һәм бастырып чыгару мөмкинлеген, шул исәптән гавами тыңлауларның рәсми сайтында аларны гавами рәвештә бастырып чыгару (шул исәптән гавами тыңлауларның рәсми сайтта) хакында, аларны бастырып чыгару һәм аларны бастырып чыгару мөмкинлеген тәэмин итә.

6. Гавами тыңлаулар уздыру турында карар басылып чыккан көннән һәм аларны уздыру көненә кадәр Район халкы Язучылар башлыгына гавами тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый актның гавами тыңлауларына чыгарылучы проектка төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр җибәрергә хокуклы. Җирлек башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм кисәтүләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр гавами тыңлауларда катнашучыларга җиткерелә.
7. Әгәр гамәлдәге законнарда башкасы каралмаган булса, гавами тыңлаулар муниципаль норматив хокукый акт проектын карау көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча уздырыла. Халык тыңлаулары белгечләр, экспертлар, кызыксынган затлар чакыруы белән уздырыла. Халык тыңлауларында Җирлекнең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.
8. Гавами тыңлаулар уздыру йомгаклары буенча җирле үзидарә органнары һәм урындагы затлар тарафыннан мәҗбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукый акт проектын гавами тыңлауларга чыгару кертелгән.
9. Гавами тыңлауларның нәтиҗәләре, кабул ителгән карарларның дәлилләнгән нигезләмәсен дә кертеп, гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
10. Гавами тыңлауларны оештыру һәм уздыру тәртибе Җирлек Советы тарафыннан раслана торган гавами тыңлаулар турында нигезләмә белән билгеләнә.
11. Генераль план проекты, җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проекты, территорияне планлаштыру проекты, территорияләрне ызанлау кагыйдәләре проекты, территорияләрне төзекләндерү кагыйдәләре проекты буенча, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проект, җир кишәрлегеннән яисә капиталь төзелеш объектыннан файдалануның шартлыча рөхсәт ителгән төренә яисә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектларына, рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларыннан тайпылуга, капиталь төзелеш объектларын реконструкцияләүгә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектларына, җир кишәрлекләреннән һәм капиталь төзелеш объектларыннан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрен һәм мондый файдалануның башка төрен үзгәртү мәсьәләләренә, җирдән файдалануның расланган кагыйдәләре булмаганда һәм төзелеш корылмалары төзү турындагы кануннар нигезендә гавами тыңлаулар яисә иҗтимагый фикер алышулар уздырыла.

20 статья. Гражданнар җыелышы

1. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу, халыкка җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары эшчәнлеге турында мәгълүмат бирү, инициатив проектлар кертү һәм аларны карау, муниципаль берәмлек территориясе өлешендә территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча фикер алышу өчен гражданнар җыелышлары үткәрелергә мөмкин.

2. Гражданнар җыелышы халык инициативасы, Җирлек Советы, Җирлек башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткәрелә.
3. Җирлек Советы яисә Җирлек башлыгы Советы инициативасы белән уздырыла торган гражданнар җыелышы тиешенчә Җирлек советы яисә Җирлек башлыгы тарафыннан билгеләнә.
4. Халык инициативасы буенча уздырыла торган гражданнар җыелышы Территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм шушы территорияләрдә урнашкан предприятиеләр, учреждениеләр җитәкчеләре, оешмалар җитәкчеләре җыелышында катнашу хокукына ия булган гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча җирлек советы тарафыннан билгеләнә.
Гражданнар җыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аны карауга чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеге, җыелышны уздыру вакыты һәм урыны күрсәтелергә тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә әгәр җыелышны үткәрү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәҗәгать итсә - әлеге гражданнар, аларның һәркайсының фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәү урыны адресын күрсәтеп мөрәҗәгать итә.
Җирлек советы үзенең якындагы утырышында гражданнар җыелышын үткәрү турында кертелгән тәкъдимне карый.
Җирлек советы гражданнарның җыелышын үткәрүдән аның максатка ярашсызлыгы мотивлары буенча баш тартырга хокуклы түгел.
5. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
Инициатив проектлар кертү һәм аларны карау мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышында уналты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүчеләр катнашырга хокуклы. Инициатив проектларны кертү мәсьәләләрен карау һәм тикшерү максатларында гражданнар җыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
6. Гражданнар җыелышын үткәрү вакыты һәм алар турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр җыелыш үткәрү көненә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча шушы массакүләм мәгълүмат чарасын, почта хәбәрләрен, квартал саен (хуҗалык) әйләнмәләрен, игълан итүләрне һәм башка мөмкин чараларны файдаланып хәбәр ителә.
Гражданнар җыелышын әзерләүне һәм уздыруны җирлекнең башкарма комитеты тәэмин итә.
7. Җыелышлар эшендә шушы территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданнар катнашырга хокуклы. Җыелышта катнашырга хокукы булган гражданнарның гомуми саны муниципаль сайлаулар уздырганда файдаланыла торган Россия Федерациясе чикләрендә булу урыны һәм яшәү урыны буенча Россия Федерациясе гражданнарын теркәүне исәпкә алу күрсәткечләре нигезендә билгеләнә.
Җыелышта катнашырга хокукы булган гражданнар санының кимендә өчтән бере катнашса, гражданнар җыелышы тулы хокуклы дип санала.
Җыелыш карарлары җыелышта катнашкан гражданнарның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданнар җыелышы җирле үзидарә органнарына һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларына мөрәҗәгать кабул итәргә, шулай ук җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар җыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.
9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча үткәрелә торган гражданнар җыелышы үз компетенциясенә территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.
10. Гражданнар җыелышы кабул иткән мөрәҗәгатьләр, компетенцияләренә мөрәҗәгатьләрдәге мәсьәләләрне хәл итү кертелгән, язма җавап юлламасы белән, җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан һичшиксез каралырга тиеш.
11. Гражданнар җыелышын билгеләү һәм уздыру тәртибе, шулай ук гражданнар җыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм Җирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
12. Гражданнар җыелышы йомгаклары аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

21 статья. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм җирлектәге барлык халыкның фикерен ачыклау кирәк булган очракта уздырыла. Җирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүче гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар җыелышын чакыру кыенлашкан очракларда уздырыла, шул исәптән, тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар җыелышында катнашырга хокукы булган кешеләр саны 100 кешедән артып китә.
2. Гражданнарның (делегатлар җыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе әлеге Устав, Поселение Советының норматив хокукый акты, территориаль иҗтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.
3. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) гражданнар җыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
4. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) халык, Җирлек Советы, Җирлек Башлыгы инициативасы буенча уздырыла. Җирлек Советы яисә Җирлек Башлыгы Советы инициативасы белән уздырыла торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) тиешенчә Җирлек Советы яисә Җирлек Башлыгы Советы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән уздырыла торган гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) Җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
5. Әгәр анда кимендә уналты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән берен тәшкил итүче гражданнар җыелышларында сайланган вәкилләрнең кимендә өчтән икесе катнашса, гражданнарның конференциясе (делегатлар җыелышы) хокуклы дип санала. Конференция карарлары (делегатлар җыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
6. Гражданнар конференциясе (делегатлар җыелышы) йомгаклары аны уздырганнан соң бер ай эчендә рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

22 статья. Гражданнар җыены

1. Гражданнарның җыены халыкның җирле үзидарәне турыдан-туры тормышка ашыру һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвеше булып тора.
2. Гражданнар җыены Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Менделеевск шәһәр Советы карары белән расланган «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда һәм «Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлегендә гражданнар җыенын үткәрүне әзерләү тәртибе турында» нигезләмәгә ярашлы очракларда үткәрелә.
3. 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 25.1 статьясында каралган очракларда гражданнар җыены түбәндәгеләр тарафыннан үткәрелә:
1) составына күрсәтелгән торак пункт керә торган җирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча күрсәтелгән торак пункт күрсәтелгән торак пункт территориясен башка җирлек (муниципаль район) территориясенә кертүгә китерә;
2) шушы торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;
3) җирлек составына керә торган торак пункт территориясе өлешендә Татарстан Республикасы законы нигезендә торак пункт территориясенең әлеге өлешендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча.
4. Гражданнарның схемасы муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан йә сайлау хокукына ия, кимендә 10 кеше яши торган торак пунктта яшәүче төркем инициативасы буенча чакырылырга мөмкин.
5. Әлеге статьяның 3 пунктындагы 3 пунктчасында каралган гражданнарның җыены, 10 кешедән дә ким булмаган санда торак пункт территориясенең тиешле өлешендә яшәүче кешеләр төркеме инициативасы белән, җирлек советы тарафыннан чакырылырга мөмкин.
Гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча гражданнар җыены үткәрелергә мөмкин булган җирлек составына керүче торак пункт территориясенең бер өлешенең чикләрен билгеләү критерийлары Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.
6. Җыенны уздыру инициативасын хуплап җыелырга тиешле имзалар саны сайлау хокукына ия гражданнарның, даими яисә өстенлекле рәвештә яшәүче, торак пункт территориясендә яшәү урыны буенча теркәлгән санының 5 процентын тәшкил итә, әмма 25 имзадан да ким була алмый.
7. Муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан чакырыла торган гражданнар җыены муниципаль берәмлек башлыгы карары, инициатив төркем тарафыннан чакырыла торган гражданнар җыены белән билгеләнә, Җирлек Советы карары белән билгеләнә.
8. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар җыенын уздыру вакыты һәм урыны турында алдан ук хәбәр ителә, Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль

районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлегендә гражданнар җыенын үткәрүне әзерләү тәртибе турында» Нигезләмәдә билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль хокукый акт проекты һәм гражданнар җыенын хәл итүгә чыгарыла торган мәсьәләләр буенча материаллар белән вакытыннан алда билгеләнә.
9. Әлеге статьяда каралган гражданнарның схемасы анда торак пунктта яшәүчеләрнең сайлау хокукына ия (йә аның территориясенең бер өлеше) яисә җирлек катнашуында хокуклы. Торак пунктта әлеге торак пунктта яшәүчеләрнең сайлау хокукына ия яртысыннан артыгының бер үк вакытта бергә булу мөмкинлеге булмаган очракта, составына күрсәтелгән торак пункт кергән Поселение уставы нигезендә гражданнар җыены гражданнар җыенын үткәрү турында карар кабул ителгән көннән бер айдан да артмаган срокта этаплап уздырыла. Шул ук вакытта элек гражданнар җыенында катнашкан затлар тавыш бирүдә катнашуның алдагы этапларында катнашмыйлар. Гражданнар җыенының карары гражданнар җыенында катнашучыларның яртысыннан артыгы аның өчен тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.
10. Җыенда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасының муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.

23 статья Инициатив проектлар

1. Җирлек халкы яисә аның өлеше өчен өстенлекле әһәмияткә ия чараларны гамәлгә ашыру максатларында җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне яисә җирле үзидарә органнарына хәл итү хокукы бирелгән башка мәсьәләләрне хәл итү буенча инициатив проект кертелергә мөмкин. Инициатив проектлар гамәлгә ашырылырга мөмкин булган Поселение территориясенең бер өлешен билгеләү тәртибе Җирлек Советы карары белән билгеләнә.

2. Инициатив проектны кертү инициативасы белән уналты яшькә җиткән һәм тиешле муниципаль берәмлек территориясендә яшәүче кимендә ун граждан, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, авыл торак пункты старостасы (алга таба - проект инициаторлары) инициатив төркем чыгыш ясарга хокуклы. Инициатив төркемнең минималь саны Җирлек Советы карары белән киметелергә мөмкин. Җирлек Советы карары нигезендә проект инициаторы булу хокукы шулай ук Җирлек территориясендә эшчәнлек алып баручы башка затларга да бирелергә мөмкин.

3. Инициатив проектта түбәндәге белешмәләр булырга тиеш:

1) җирлектә яисә аның өлешендә яшәүчеләр өчен өстенлекле әһәмияткә ия проблеманы тасвирлау;

2) күрсәтелгән проблеманы хәл итү буенча тәкъдимнәрне нигезләү;

3) инициатив проектны гамәлгә ашыруның көтелгән нәтиҗәсен (көтелгән нәтиҗәләрен) тасвирлау;

4) инициатив проектны гамәлгә ашыруга кирәкле чыгымнарның алдан исәпләве;

5) инициатив проектны гамәлгә ашыруның планлаштырыла торган сроклары;

6) әлеге проектны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның планлаштырыла торган (мөмкин булган) финанс, мөлкәт һәм (яисә) хезмәт катнашуы турында белешмәләр;

7) инициатив түләүләрнең планлаштырылган күләменнән тыш, әлеге акчаларны инициатив проектны гамәлгә ашыруга куллану күздә тотылган очракта, җирле бюджет акчалары күләменә күрсәтү;

8) җирлек территориясенә яисә аның чикләрендә инициатив проект гамәлгә ашырылачак өлешенә җирлек Советы карары белән билгеләнгән тәртип нигезендә күрсәтелү;

9) җирлек Советы карарында каралган башка белешмәләр.

4. Җирлек Башкарма комитетына кертелгәнче инициатива проекты гражданнар җыенында, җыелышында яисә конференциясендә, шул исәптән территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышында яисә конференциясендә, инициатив проект турында фикер алышу, җирлектә яшәүчеләрнең яисә аның өлешенең мәнфәгатьләренә туры килүен билгеләү, инициатив проектны гамәлгә ашыруның максатка ярашлылыгын билгеләү, шулай ук инициатив проектны хуплау турында гражданнарның җыенында, җыелышында яисә конференциясендә каралырга тиеш. Шул ук вакытта бер җыенда, бер җыелышта яки гражданнарның бер конференциясендә берничә инициативалы проект каралырга мөмкин.

Җирлек Советы карары белән шулай ук гражданнардан сорашып белешү, аларның имзаларын җыю юлы белән инициатив проектка ярдәм итү мәсьәләсе буенча гражданнарның фикерен ачыклау мөмкинлеге каралырга мөмкин.

Инициатив проектны гамәлгә керткәндә проектның инициаторлары Җирлек Башкарма комитетына гражданнарның җыены, җыелышы яисә конференциясе беркетмәсен, гражданнарның сораштыру нәтиҗәләрен һәм (яисә) гражданнарның инициатив проектка Поселение халкы яисә аның өлеше тарафыннан ярдәм күрсәтүне раслый торган имзалар кәгазьләрен тагалар.

5. Инициатив проектны җирлек башкарма комитетына кертү турындагы мәгълүмат инициатив проект җирлек башкарма комитетына кертелгән көннән алып өч эш көне эчендә басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) һәм районның рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштырылырга тиеш һәм әлеге статьяның 3 өлешендә күрсәтелгән белешмәләрне, шулай ук проектның инициаторлары хакында үз эченә алырга тиеш. Бер үк вакытта гражданнар җирлек башкарма комитетына үзләренең тәкъдимнәрен һәм тәкъдимнәрен тәкъдим итү мөмкинлеге турында, аларны тәкъдим итү срогын күрсәтеп, алдан хәбәр ителә. Үз искәрмәләрен һәм тәкъдимнәрен уналты яшькә җиткән җирлек халкы җибәрергә хокуклы. Җирлекнең башкарма комитеты күрсәтелгән мәгълүматны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру мөмкинлеге булмаган очракта, күрсәтелгән мәгълүмат составына әлеге җирлек кергән муниципаль районның рәсми сайтында урнаштырыла.

6. Инициатив проект кертелгән көннән алып 30 көн эчендә җирлекнең башкарма комитеты тарафыннан мәҗбүри каралырга тиеш. Инициатив проектны карау нәтиҗәләре буенча җирлекнең башкарма комитеты түбәндәге карарларның берсен кабул итә:

1) инициатив проектны хупларга һәм аның өстендә эшне җирле бюджет турындагы карар белән каралган бюджет ассигнованиеләре чикләрендә җирле бюджет проектын төзү һәм карау тәртибенә (җирле бюджет турындагы карарга үзгәрешләр кертү) ярашлы максатларга һәм (яисә) тиешле максатларга һәм (яисә) тәртиптә дәвам итәргә;

2) инициатив проектны хуплаудан баш тартырга һәм инициатив проектны хуплаудан баш тарту сәбәпләрен күрсәтеп, аны проект инициаторларына кире кайтарырга.

7. Җирлекнең башкарма комитеты түбәндәге очракларның берсендә инициатив проектны хуплаудан баш тарту турында карар кабул итә:

1) инициатив проектны кертүнең һәм аны карауның билгеләнгән тәртибен үтәмәү;

2) инициатив проектның Россия Федерациясенең федераль законнары һәм башка норматив хокукый актлары, Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары таләпләренә, Җирлек уставына туры килмәве;

3) җирле үзидарә органнарының кирәкле вәкаләтләре һәм хокуклары булмаганлыктан, инициатив проектны гамәлгә ашыру мөмкинлеге булмау;

4) инициатив түләүләре барлыкка килмәгән инициатив проектны гамәлгә ашыру өчен кирәкле чаралар күләмендә җирле бюджет акчалары булмау;

5) инициатив проектта тасвирланган проблеманы нәтиҗәлерәк хәл итү мөмкинлеге булу;

6) инициатив проектны конкурс сайлавын узмаган дип тану.

8. Җирлекнең башкарма комитеты әлеге статьяның 7 өлешендәге 5 пунктында каралган очракта, проект инициаторларына бергәләп инициатив проектны эшләп бетерергә тәкъдим итәргә, шулай ук аны үз компетенцияләре нигезендә башка муниципаль берәмлекнең яисә дәүләт органының җирле үзидарә органы каравына тәкъдим итәргә тиеш.

9. Инициатив проектларны күрсәтү, кертү, тикшерү, карау, шулай ук аларны конкурс нигезендә сайлап алуны үткәрү тәртибе җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

10. Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар исәбеннән финанс ярдәме алу өчен чыгарыла торган инициатив проектларга карата инициатив проектлар булырга тиешле белешмәләр составына таләпләр, инициатив проектларны карау тәртибе, шул исәптән аларны хуплаудан баш тарту өчен нигезләр, мондый инициатив проектларны конкурс нигезендә сайлап алу тәртибе һәм критерийлары Татарстан Республикасы законы һәм (яисә) башка норматив хокукый акты нигезендә билгеләнә. Бу очракта әлеге статьяның 3, 6, 7, 8, 9, 11 һәм 12 өлешләрендәге таләпләр кулланылмый.

11. Әгәр җирлекнең башкарма комитетына берничә инициатив проект кертелгән булса, шул исәптән эчтәлеге буенча шундый ук өстенлекле проблемаларны тасвирлап, җирлекнең башкарма комитеты конкурс нигезендә сайлап алуны оештыра һәм бу хакта проектның инициаторларына хәбәр итә.

12. Инициатив проектларны конкурс нигезендә сайлап алуны үткәрү коллегиаль органга (комиссиягә) йөкләнә, аны формалаштыру һәм эшчәнлек тәртибе җирлек советы тарафыннан билгеләнә. Коллегия органның (комиссиянең) составы

җирлекнең башкарма комитеты тарафыннан төзелә. Мондый чакта коллегиаль орган (комиссия) әгъзаларының гомуми санының яртысы җирлек Советы тәкъдимнәре нигезендә билгеләнергә тиеш. Проектның инициаторларына һәм аларның вәкилләренә конкурс нигезендә сайлап алуны уздырганда коллегиаль орган (комиссия) тарафыннан инициатив проектларны карауда катнашу һәм алар буенча үз позицияләрен бәян итү мөмкинлеге тәэмин ителергә тиеш.

13. Тиешле муниципаль берәмлек территориясендә яшәүче, гражданнар җыены, җыелышы яисә конференциясе тарафыннан вәкаләтләр бирелгән проект инициаторлары, шулай ук Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган башка затлар инициатив проектны Россия Федерациясе законнарына каршы килми торган рәвешләрдә гамәлгә ашыруны җәмәгать контролендә тотарга хокуклы.

14. Җирлекнең башкарма комитеты инициативасы проектын карау турында, инициатив проектны гамәлгә ашыруның барышы турында, шул исәптән акчаларны куллану турында, аны гамәлгә ашыруда кызыксынучы затларның мөлкәти һәм (яисә) хезмәт катнашуы турында мәгълүмат «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтында бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) һәм урнаштырылырга тиеш. Инициатив проектны гамәлгә ашыру йомгаклары турында җирлек башкарма комитетының хисабы инициатив проектны гамәлгә ашыру тәмамланган көннән алып 30 календарь көн эчендә муниципаль берәмлекнең «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтында бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) һәм урнаштырылырга тиеш. Җирлекнең башкарма комитеты күрсәтелгән мәгълүматны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру мөмкинлеге булмаган очракта, күрсәтелгән мәгълүмат составына әлеге җирлек кергән муниципаль районның рәсми сайтында урнаштырыла.

24 статья. Гражданнардан сораштыру

1. Гражданнардан сорашып белешү җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарлар кабул иткәндә халык фикерен ачыклау һәм исәпкә алу өчен җирлекнең бөтен территориясендә яисә территориясенең бер өлешендә үткәрелә.

Сораштыру нәтиҗәләре киңәш характерында.

2. Гражданнардан сораштыруда сайлау хокукына ия җирлек халкы катнашырга хокуклы. Гражданнарның инициатив проектка ярдәм итү турындагы фикерен ачыклау мәсьәләсе буенча сораштыруда җирлек халкы яисә аның өлеше катнашырга хокуклы, аларда уналты яшькә җиткән инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә.

3. Гражданнардан сораштыру түбәндәге инициатива белән уздырыла:

1) Җирлек советы яисә Җирлек башлыгы - җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - җирлек җирләренең максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

3) җирлектә яшәүчеләрнең яисә аның бер өлешендә яшәүчеләрнең, аларда уналты яшькә җиткән инициатив проектны гамәлгә ашыру тәкъдим ителә, - әлеге инициатив проектка ярдәм итү турында гражданнарның фикерен ачыклау өчен.
4. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү һәм уздыру тәртибе Җирлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
5. Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү турындагы карар Җирлек советы тарафыннан кабул ителә. Гражданнардан сорашып белешү үткәрү өчен муниципаль берәмлекнең рәсми сайты «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә кулланылырга мөмкин.
Гражданнардан сорашып белешүне билгеләү турында Җирлек Советы карарында түбәндәгеләр билгеләнә:
1) сорашып белешүне уздыру датасы һәм сроклары;
2) сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) сорауны (сорауларны) формулировкалау;
3) сораштыру үткәрү методикасы;
4) сораштыру кәгазенең формасы;
5) сораштыруда катнашучы җирлек халкының минималь саны.
6) «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтыннан файдаланып гражданнардан сораштыру үткәрелгән очракта, сораштыруда катнашучыларны идентификацияләү тәртибе.
6. Җирлектә яшәүчеләр гражданнардан сорашып белешү үткәрү турында аны үткәрүгә кимендә 10 көн кала хәбәр итә.
7. Гражданнардан сорашып белешү әзерләүгә һәм уздыруга бәйле чараларны финанслау түбәндәгечә гамәлгә ашырыла:
1) җирле бюджет акчалары исәбеннән - җирле үзидарә органнары яисә муниципаль берәмлек халкы инициативасы белән сораштыру уздырганда;
2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.
8. Сораштыру нәтиҗәләре аны уздырганнан соң бер ай эчендә басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш. Җирлектә яшәүче теләсә кайсы кеше сораштыру нәтиҗәләре белән танышырга хокуклы. Җирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул ителгәндә сорашып белешү нәтиҗәләре исәпкә алынырга тиеш.

25 статья. Җирле әһәмияттәге аеруча мөһим мәсьәләләр буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм җирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар Җирлек советы тарафыннан үз инициативасы буенча яисә тиешле территориядә яшәүче гражданнар таләбе буенча, Поселение Советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.
2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар аларны халык фикер алышуына чыгару турында карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарыла, Җирлек халкына

җибәрелә, халыкны танышу өчен мөмкин булган урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка җиткерелә.
3. Җирлек Советы халык фикер алышуына сорау чыгару белән бер үк вакытта фикер алышу барышында керә торган тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне карау эшен оештыру срогын һәм тәртибен билгели, күрсәтелгән максат өчен махсус комиссия төзиләр.
4. Җирлек Советы үзе чыгара торган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм җирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләр турында фикер алышуны тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.
5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр Җирлек Советына җибәрелә.
6. Муниципаль хокукый актларның проектлары һәм җирле әһәмияттәге башка аеруча мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәрмәләр Җирлек Советы тарафыннан карала.
7. Халык фикер алышуы йомгаклары турында халыкка хәбәр ителә.

26 статья. Җирлек Иҗтимагый (консультатив) советлары

1. Гражданнарның һәм җирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәэмин итү өчен Поселения, җирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча карарлар әзерләгәндә һәм гамәлгә ашырганда, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә җәмәгать контролен гамәлгә ашырганда, халыкның ихтыяҗларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу максатларында Поселениенең иҗтимагый советы төзелә.
2. Җирлекнең Иҗтимагый советы аның эшчәнлегендә шәһәр халкының, иҗтимагый берләшмәләр һәм коммерциягә карамаган башка оешмалар вәкилләренең ирекле катнашу нигезендә төзелә.
3. Җирлек җирлегенең иҗтимагый советын төзү, аның утырышларын үткәрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, җирле үзидарә органнарының хокуклары, бурычлары һәм җаваплылыгы турында Җирлек Җәмәгать Советы эшчәнлегенә ярдәм итүнең мәгълүмат бирүгә, консультацияләүгә һәм башка мәсьәләләренә карата мәгълүмат бирү, аны тарату процедурасы, шулай ук аны оештыруның һәм эшчәнлекнең башка мәсьәләләре турында Җирлек Советы тарафыннан раслана торган нигезләмә белән билгеләнә.
4. Башка иҗтимагый (консультатив) советлар җирле үзидарә органнарында аларның карарлары нигезендә төзелергә мөмкин.
5. Иҗтимагый (консультатив) советларда эш җәмәгать башлангычларында гамәлгә ашырыла.

27 статья. Гражданнарның җирле үзидарә органнарына мөрәҗәгатьләре

1. Гражданнар җирлекнең җирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм коллектив мөрәҗәгатьләргә хокуклы.
2. Гражданнарның мөрәҗәгатьләре «Россия Федерациясендә гражданнар мөрәҗәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында гражданнар мөрәҗәгатьләре

турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.
3. Гражданнарның мөрәҗәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы булалар.

28 статья. Җирле үзидарә Поселегендә яшәүчеләр тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырылуның һәм аны гамәлгә ашыруда катнашуның башка рәвешләре

1. Әлеге Уставта каралган җирле үзидарәне халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы рәвешләре белән беррәттән, гражданнар җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка рәвешләрдә катнашырга хокуклы.
2. Җирле үзидарәдә яшәүчеләрнең турыдан-туры гамәлгә ашырылуы һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклелек принципларына нигезләнә.
Җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары халыкка җирле үзидарә Поселегендә яшәүчеләрне турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. ҖИРЛЕК СОВЕТЫ
29 статья. Җирлек советы - җирле үзидарәнең вәкиллекле органы

1. Җирлек Советы җирле үзидарәнең даими эшләүче сайланулы коллегиаль вәкиллекле органы булып тора.
2. Җирлек Советының рәсми исеме - Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районының Менделеевск шәһәр советы
3. Җирлек Советының вәкаләтләр чоры - 5 ел.
4. Җирлек советы Җирлек халкына хисап тота һәм аның контролендә була.
5. Җирлек Советының үз исеме булган мөһере, бланклары бар.
6. Җирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

30 статья. Җирлек Советы составы

1. Җирлек Советы бермандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланган 15 депутаттан тора.
2. Җирлек Советы аның составына җирлек Советының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән ике депутат сайлаганда хокуклы була.
3. Җирлек халкының саны артуга яисә кимүенә бәйле рәвештә, җирлек Советы депутатлары санын арттыра яисә киметә торган үзгәрешләр күрсәтелгән

үзгәрешләрне кертү турында муниципаль норматив хокукый акт кабул иткән Җирлек Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң үз көченә керә.

31 статья. Җирлек советы депутаты статусы

1. Җирле үзидарәнең сайланулы органы депутаты, әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затына үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.
2. Депутатның, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасының, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләре чоры Татарстан Республикасы законы нигезендә җирлек уставы белән билгеләнә һәм кимендә ике һәм биш ел була алмый.
3. Депутатның, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасының вәкаләтләре аны сайлаган көннән башлана һәм яңа чакырылыш җирле үзидарәсенең сайланулы органы эшли башлаган көннән туктатыла.
Җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләре аның үз вазыйфасына керешкән көненнән башлана һәм җирле үзидарәнең яңа сайланган вазыйфаи заты вазыйфасына керешкән көнендә туктатыла.
Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре муниципаль район составына керүче җирлек башлыгы вазыйфасына керешкән көннән яисә әлеге җирлек составына кергән район Советы депутаты итеп сайланган көннән башлана һәм яңа сайланган җирлек башлыгы вазыйфасына керешкән көннән яисә әлеге җирлек депутаты итеп чираттагы сайлану турында карар үз көченә кергән көннән туктатыла.
4. Вәкаләтләр срогын үзгәртү турындагы карар, шулай ук җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затын сайлау вәкаләтләре исемлеген һәм (яисә) тәртибен үзгәртү турындагы карар тиешле карар үз көченә кергәннән соң сайланган җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларына карата гына кулланыла.
5. Җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затлары үз вәкаләтләрен әлеге Федераль закон һәм Җирлек уставы нигезендә даими нигездә гамәлгә ашырырга мөмкин.
Җирлек Советы депутатлары, кагыйдә буларак, үз вәкаләтләрен даими нигездә башкаралар.
5.1. Депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җирлек уставы белән билгеләнә.
5.2. Депутатның сайлаучылар белән очрашулары биналарда, махсус билгеләнгән урыннарда, шулай ук йорт эчендәге территорияләрдә уздырыла. Бу очракта аларны үткәрү тормыш-яшәешне тәэмин итү, транспорт яисә социаль инфраструктура, элемтә объектлары эшчәнлеге бозылуга, җәяүлеләр һәм (яисә) транспорт чаралары хәрәкәтенә комачаулар булдыруга йә гражданнарның торак урыннарына яисә транспорт, яисә социаль инфраструктура объектларына керүенә китермәскә тиеш. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарының яисә җирле үзидарә органнарының мондый очрашулар турында хәбәре таләп ителми. Шул ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарга аларны уздыру датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

5.3. Җирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен махсус бүлеп бирелгән урыннарны билгелиләр, шулай ук җирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын уздыру өчен бирелә торган биналарның исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгелиләр.
5.4. Депутатның гавами чара рәвешендә сайлаучылар белән очрашулары җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турындагы Россия Федерациясе законнары нигезендә үткәрелә.
5.5. Җыелышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнарында билгеләнә торган гавами чара рәвешендә депутат сайлаучылар белән очрашуларны оештыруга яисә уздыруга каршылык күрсәтү Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка китерә.
6. Җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затлары, федераль законнарда башкасы каралмаган булса, Россия Федерациясе Федераль Собраниесе Дәүләт Думасы депутатлары, Россия Федерациясе сенаторлары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең закон чыгару (вәкиллекле) органнары депутатлары була алмый. Җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, әлеге Федераль законда, башка федераль законнарда билгеләнгән очраклардан тыш, җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен бер үк вакытта башкара алмый.
Җирлек Советының вәкиллекле органы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты бер үк вакытта башка муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутаты яисә башка муниципаль берәмлек җирле үзидарәсенең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен башкара алмый, моңа әлеге Федераль законда билгеләнгән очраклар керми.
7. Даими нигездә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты түбәндәгеләргә хокуклы түгел:
1) шәхсән яисә ышанычлы затлар аша эшкуарлык эшчәнлеге белән шөгыльләнергә;
2) коммерция яисә коммерциягә карамаган оешма белән идарә итүдә катнашу, түбәндәге очраклардан тыш:
а) сәяси партия белән идарә итүдә, һөнәри берлек органы, шул исәптән җирле үзидарә органында, муниципаль берәмлекнең сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан түләүсез нигездә катнашырга, башка иҗтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары съездында (конференциясендә) яисә гомуми җыелышында, күчемсез мөлкәт милекчеләре ширкәтләрендә катнашу;
б) коммерциягә карамаган оешма идарәсендә (сәяси партия идарәсендә катнашудан тыш, һөнәри берлек органы, шул исәптән җирле үзидарә органында, муниципаль берәмлекнең сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан, Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасының югары вазыйфаи затына (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы җитәкчесенә) алдан хәбәр итеп, башка иҗтимагый оешманың съездында (конференциясендә) яисә гомуми җыелышында, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларында катнашудан тыш) түләүсез нигездә катнашырга;

в) Россия Федерациясе субъекты муниципаль берәмлекләре советында, муниципаль берәмлекләрнең башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тапшыру;
г) идарә органнарында һәм ревизия комиссиясендә муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә оештыруны, гамәлгә куючысы (катнашучы) муниципаль берәмлек булган оешманы гамәлгә куючы (акционер) тарафыннан оешманы гамәлгә куючының вәкаләтләрен муниципаль берәмлек исеменнән гамәлгә ашыру тәртибен йә муниципаль милектәге акцияләр (устав капиталындагы өлешләр) белән идарә итү тәртибен билгели торган муниципаль хокукый актлар нигезендә тапшыру;
д) федераль законнарда каралган башка очраклар;
3) укытучы, фәнни һәм башка иҗат эшчәнлегеннән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнергә. Бу очракта, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүе яки Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, укыту эшчәнлеге, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек чит дәүләт, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына финанслана алмый;
әгәр Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаса, Россия Федерациясе территориясендә эш итүче коммерцияле булмаган хөкүмәткә карамаган чит ил оешмаларының һәм аларның структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительләр һәм күзәтүчеләр советлары, бүтән органнары составына керү;
7.1. Депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаны биләүче башка зат «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны, бурычларны үтәргә тиеш. «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль законда, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затлар һәм башка затлар чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль законда, «Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлар (кертемнәр) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль законда, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлары (кертемнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән чикләүләрне, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи зат, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаи затының сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләре вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.
7.2. Депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты тарафыннан коррупциягә каршы көрәш турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт

турында һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр хакында белешмәләрнең дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасының иң югары вазыйфаи заты (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы җитәкчесе) карары буенча уздырыла.
7.3. Әлеге статьяның 7 өлеше нигезендә уздырылган тикшерү нәтиҗәсендә «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт Вазыйфаларын биләүче затлар һәм башка затлар чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм булдыруны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе субъекты дәүләт хакимиятенең иң югары органы җитәкчесе (җирле үзидарә органы җитәкчесе) депутат, сайланганнан соңгы вәкаләтләрне кабул итү турында гариза белән җирле үзидарә органына мөрәҗәгать итә.
7.4. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затлар тарафыннан тапшырылган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт турында һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр хакында белешмәләр җирле үзидарә органнарының «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге рәсми сайтларында урнаштырыла һәм (яисә) массакүләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актларда билгеләнгән тәртиптә бастырып чыгару өчен бирелә.
8. Депутатларның, җирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларының, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларының аларны җинаять яисә административ җаваплылыкка тартканда, тоткарлаганда, кулга алганда, тентүдә, сорау алганда, аларның башка җинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләренә карата гамәлләрен башкарганда, шулай ук депутатларга, җирле үзидарәнең сайланулы органнары әгъзаларына, алар биләгән торак һәм (яисә) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары белән шөгыльләнүче җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларына карата оператив-эзләнү чаралары үткәргәндә, аларга караган документлар белән язышканда федераль законнар билгеләнә.

9. Депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә чагылдырылган позиция һәм депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аларның вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң, җинаять яисә административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә җирле үзидарәнең сайланулы органы депутаты, әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты тарафыннан халык алдында кимсетүләр, яла ягу яисә федераль законда каралган башка хокук бозуларга җибәрелгән очракларга кагылмый.

9.1. Даими нигездә вәкаләтләрне гамәлгә ашыручы җирле үзидарәнең депутат, сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты гражданлык, административ яисә җинаять эше буенча йә административ хокук бозу турындагы эш буенча яклаучы яисә вәкил (законлы вәкиллек очракларыннан тыш) сыйфатында катнаша алмый.
10. Депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатыла:
1) үлем;
2) үз теләге белән отставкалар;
3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылса;
4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә вафат дип игълан ителсә;
5) аңа карата судның гаепләү карары законлы көченә керү;
6) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;
7) Россия Федерациясе гражданлыгын туктату, чит ил гражданы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит дәүләт гражданлыгын туктату, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга, чит дәүләт гражданлыгы алырга йә аның Россия Федерациясе гражданының Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы булып тормаган чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ яисә башка документ алырга хокуклы, аның нигезендә чит ил гражданлыгы булган Россия Федерациясе гражданы җирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы;
8) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;
9) тиешле җирле үзидарә органы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;
10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны алыштыра торган альтернатив граждан хезмәтенә юллама;
11) әлеге Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.
10.1. Депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты, муниципаль вазыйфаны биләүче башка зат вәкаләтләре әлеге Федераль законда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәгән очракта вакытыннан алда туктатыла.
11. Поселение Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында Поселения Советы карары вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән алып 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә, ә әлеге нигез җирлек Җирлек Советы сессияләре арасында барлыкка килгән очракта, - мондый нигез барлыкка килгән көннән соң өч айдан да соңга калмыйча кабул ителә.
Татарстан Республикасының иң югары вазыйфаи заты (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең югары башкарма органы җитәкчесе) җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн әлеге гаризаның Халык советына кергән көн була.

32 статья. Җирлек депутаты сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәте

1. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук предприятие, оешма коллективлары, дәүләт органнары һәм аның сайлау округы территориясендә урнашкан башка органнар белән элемтәдә тора.
2. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм алар алдында хисап тота.
3. Җирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында елына кимендә бер тапкыр хисап тота, аларга Поселение Советы эше турында даими рәвештә хәбәр итә, шулай ук аена кимендә бер тапкыр сайлаучылар кабул итә.
4. Җирлек Советы депутаты Җирлектә яшәүчеләрнең законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буенча законнарда каралган чараларны күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дөрес һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

33 статья. Яңа сайланган Җирлек Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш Җирлек Советы беренче утырышка, депутатларның кимендә өчтән икесе Дәүләт Советы депутатларының билгеләнгән санынннан сайланган көннән соң ун көннән дә соңга калмыйча, җыя. Сайлаулардан соң беренче булып Җирлек Советы утырышын Җирлек башлыгы чакырта, ә ул булмаган очракта - Җирлек сайлау комиссиясе тарафыннан.
2. Җирлек Советының сайлаулардан соң беренче утырышын яңа Глава сайланганчы ача һәм яше буенча иң өлкән депутат Җирлек Советы депутаты алып бара.

34 статья. Җирлек Советы композициясе

1. Җирлек советы компетенциясендә түбәндәгеләр бар:
1) Җирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр кертү;
2) җирлек территориясендә кануннар нигезендә гомуммәҗбүри кагыйдәләр билгеләү;

3) Җирлек бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисап раслау;
4) җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, аларны түләү буенча салымнар һәм җыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә ташламалар бирү;
5) җирлекнең социаль-икътисадый үсеш стратегиясен раслау;
6) энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны раслау;
7) Чикне үзгәртү, Җирлекне үзгәртеп кору турындагы инициативаны күрсәтү;
8) җирлек Советы депутатларын сайлауларны билгеләү һәм җирлек Советы депутатларын сайлаулар буенча сайлау округлары схемасын раслау;
9) җирле референдумны билгеләү;
10) Җирлек Башлыгын сайлау;
11) җирлек башлыгы урынбасарын сайлау;

12) Җирлек Советы депутатлары арасыннан муниципаль район Советына вәкил сайлау;
13) Җирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләп кую;
14) Җирлек Советы депутатының чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
15) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
16) Җирлек муниципаль милкендәге мөлкәткә идарә итү һәм аның белән эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; муниципаль мөлкәт төрләре исемлеген билгеләү, аны читләштерү Вәкаләтле вәкил тарафыннан килештереп яисә расланганнан соң гамәлгә ашырыла;
17) муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзү, үзгәртеп оештыру һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү тәртибен, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләр башкару тәртибен билгеләү;
18) җирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;
19) җирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;
20) халыкның контроль-хисап органын булдыру;
21Җирлек башлыгын отставкага чыгару турында карар кабул итү;
22) җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының Район башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәүне тәэмин итү керә торган вазыйфаи бурычларын үтәвен җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча тикшереп тору»;
23) Җирлекне территориаль планлаштыру документларын, җирлекне шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативларын, Җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шәһәр төзелеше документларын раслау;
24) җирлек территориясендә торак пунктларның урамнарын һәм башка өлешләрен атамалау һәм аларның исемнәрен үзгәртү турындагы мәсьәләләрне хәл итү;
25) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен финанс һәм матди ресурсларның җирле резервларын булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;
26) муниципаль махсуслаштырылган торак фондының торак урыннарын бирү тәртибен билгеләү;
27) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарына җирлек бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
28) автоном коммерциягә карамаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерциягә карамаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;
29) үз массакүләм мәгълүмат чараларын гамәлгә ашыру;
30)Җирлек Уставы һәм Җирлек Советы карарлары аңлатмасы;
31) Үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча Поселения Советы Регламентын һәм башка карарлар кабул итү;
32) Җирлек Советы аппараты турындагы нигезләмәне раслау;

33) коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларны җайга салу тәртибен (коммуналь комплекс оешмаларының - электр һәм (яисә) җылылык белән тәэмин итү өлкәсендә товар җитештерүчеләрнең һәм хезмәт күрсәтүләрнең товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифлардан тыш), коммуналь инфраструктура системасына, коммуналь комплекс оешмалары тарифларына тоташтыруга, коммуналь комплекс оешмаларының товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмә түләүләрдән тыш) билгеләү;
34) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләрнең вәкиллекле органнарын алып баруга кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге Устав тарафыннан җирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.
35) транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм халыкның социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслый.
2. Җирлек советы җирлек башлыгының, муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесенең аларның эшчәнлек нәтиҗәләре, муниципаль район башкарма комитеты эшчәнлеге турында еллык хисапларын җирлек башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәү өлешендә тыңлый.

35 статья. Җирлек Советының эш тәртибе

1. Җирлек Советының эш тәртибе шушы Устав һәм Җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.
2. Җирлек Советы эшенең төп рәвеше аның Җирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә торган сессияләреннән гыйбарәт.
3. Җирлек Советы сессиясе, әгәр анда сайланган депутатлар санының кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы.
4. Җирлек Советының чираттагы сессияләре кирәк саен, әмма кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш сессияләр Җирлек Башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән бере чакырыла.

5. Совет сессияләрен Җирлек Башлыгы чакыра. Район Советы депутатлары һәм чакырылган кунакларга чираттагы сессиянең вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш сессия - аны уздыру көненә кадәр бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
6. Җирлек Советы сессияләре ачык һәм хәбәрдар уздырыла. Советның ачык сессияләрендә Җирлектә яшәүче һәркем катнашырга хокуклы.
Регламентта каралган очракларда Җирлек Советында Җирлек Советы тарафыннан чакырылган затлар гына, шулай ук сессиядә законнар нигезендә катнашырга хокукы булган затлар гына катнаша алган ябык сессия уздыру турында карар кабул итәргә хокуклы.
7. Җирлек Советының һәр сессиясендә сессия беркетмәсе алып барыла. Сессия беркетмәсенә сессияне уздыру датасы, урыны һәм вакыты турындагы белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап чыгарыла һәм, тавыш бирү йомгакларын күрсәтеп, барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Җирлек Советы

сессиясе беркетмәсенә Җирлек Башлыгы кул куйганнан соң, Җирлекнең һәр кешесе аның белән танышырга мөмкин.
8. Җирлек Советы сессияләрендә һәр депутат бер тавышка ия. Җирлек Советы депутаты шәхсән үзе тавыш бирү хокукын гамәлгә ашыра. Җирлек Советы сессияләрендә тавыш бирү ачык (шул исәптән яшерен) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраклары әлеге Устав, Җирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

36 статья. Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру

Җирлек Советы эшчәнлеген Җирлек башлыгы оештыра.
2. Җирлек башлыгыннан һәм аның урынбасарыннан гайре, Җирлек Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен җирлек Советы Регламенты нигезендә җирлек Советы эшчәнлеге эшчәнлегенең төп юнәлешләре буенча даими яисә вакытлы комиссияләр (яисә) билгеләнергә мөмкин. Депутат икедән дә артык булмаган даими комиссиядә эшләргә хокуклы.
3. Җирлек Советы карамагындагы аеруча мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу, муниципаль программаларны әзерләү, Җирлек Советы карарларын әзерләү, фикер алышу өчен җирлек Советы каршында депутатлар, муниципаль район Башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм җирлектә яшәүчеләр составында эшлекле, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

37 статья. Контроль функцияләрен Җирлек советы тарафыннан гамәлгә ашыру

1. Җирлек Советы Җирлек территориясендә әлеге Устав нигезләмәләренең үтәлешен, Җирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукый актлар нигезләмәләренең үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларыннан файдалануны, Җирлекне үстерү программаларын, муниципаль район Башкарма комитеты һәм аның җитәкчесе эшчәнлегенә Җирлек Башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәү өлешендә тикшереп тора.
2. Җирле үзидарә органнары тарафыннан Җирлек органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан кануннар, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар бозылу фактлары ачыкланган очракта, Җирлек Советы карары белән, депутатлар арасыннан Җирлек башлыгы күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлы контроль комиссияләре төзелергә мөмкин.
3. Җирлек Советы, Җирлек башлыгы инициативасы буенча кануннар нигезендә Җирлек бюджеты акчаларыннан максатчан файдалануны, муниципаль мөлкәттән файдалануның нәтиҗәлелеген тикшерү (ревизия) уздырылырга мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитик чараларны үткәрү тәртибе Җирлекнең ревизия комиссиясе турында нигезләмә белән билгеләнә.
4. Муниципаль районның башкарма комитеты, аның җитәкчесе, предприятиеләре, учреждениеләре, оешмалары, вазыйфаи затлары, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, әгәр законда башкасы билгеләнмәгән булса, Җирлек Советы, аның контроль комиссияләре депутаты, җирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр

буенча соратып алына торган мәгълүмат бирергә, ә кануннарны, муниципаль хокукый актларны бозган очракта, гаепле затларны җаваплылыкка тарту һәм хокук бозуларны бетерү өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.
5. Җирлек Советы Җирлек башлыгының, муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесенең аларның эшчәнлеге нәтиҗәләре, муниципаль район башкарма комитеты эшчәнлеге турында еллык хисапларын җирлек башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәү өлешендә тыңлый.
6. Җирлек Советы контроль функцияләрен башкарганда муниципаль район башкарма комитетының финанс-хуҗалык һәм башкарма-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

38 статья. Поселение вәкилен муниципаль район Советына сайлау

1. Җирлек вәкиле Менделеевск муниципаль районы Советына Җирлек Советы депутатлары арасыннан ачык тавыш бирү юлы белән сайлана.
2. Җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгын тавыш биргән кандидат сайланган дип санала.

39 статья. Җирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу

1. Җирлек Советы вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:
1) Советның Үз-үзен таркату турында карар кабул итүе;
2) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 статьясында каралган нигезләрдә һәм тәртиптә Җирлек Советын тарату;
3) җирлек Советы депутатларының әлеге составының хокуксызлыгы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә кергәндә, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруына бәйле рәвештә дә;
Җирлекне үзгәртеп кору, шулай ук Җирлекне бетерү очрагында;
5) Җирлек белән шәһәр округы берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалту;
6) Җирлек яки шәһәр округы чикләре үзгәрү нәтиҗәсендә килеп чыккан сайлаучылар санын 25 проценттан артыкка арттыру;
7) гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу.
2. Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга аның депутатларының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылуга сәбәп була.
3. Совет вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, Җирлек җирлеге тарафыннан вакытыннан алда сайлаулар федераль законда билгеләнгән срокларда уздырыла.

40 статья. Җирлек Советының үз-үзен таркату турында карар кабул итү тәртибе

1. Җирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар Җирлек башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының кимендә яртысы күләмендә кабул ителергә мөмкин.
2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы түбәндәгечә күрсәтелә алмый:
1) Җирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
2) Җирлек бюджеты кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисап раслау чорында;
3) Җирлек башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирүне уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.
3. Җирлек Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен тарату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа рөхсәтнең сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар да өстәлергә мөмкин.
4. Җирлек Советы карары белән депутатлар арасыннан үзтаркату турындагы мәсьәләне алдан карау өчен комиссия төзелә. Җирлек Советы, яки Җирлек башлыгы советы карары буенча Җирлек Советының үз-үзен таратуы турындагы мәсьәлә халык тыңлауларына чыгарылырга мөмкин.
5. Муниципаль берәмлекләр Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карауның дәвамлылыгы Поселение халкы һәм җирлек халкы тарафыннан җирлек советы депутатлары тарафыннан үз-үзләрен таратуның барлык шартлары һәм нигезләмәләре турында һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзен таркату турындагы карар үз-үзен тарату турындагы инициативаны чыгарган көннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.
6. Җирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар Җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яшерен тавыш бирү юлы белән тавышларның өчтән икесе тарафыннан кабул ителә.
7. Җирлек Советы үз-үзен таркату турында тәкъдимнәр кире кагылган очракта, үз-үзен тарату турындагы кабат инициатива үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш биргән көннән бер елдан да иртәрәк булмаган вакытта күрсәтелергә мөмкин.

41 статья. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатыла:
1) үлем;
2) үз теләге белән отставкалар;
3) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылса;
4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә вафат дип игълан ителсә;
5) аңа карата судның гаепләү карары законлы көченә керү;
6) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;
7) Россия Федерациясе гражданлыгы йә чит ил гражданлыгы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлыгы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы, чит дәүләт гражданлыгы яисә Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе нигезендә Россия Федерациясе гражданы йә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын

раслаучы бүтән документ яисә чит ил гражданы, әгәр Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә башкача каралмаган булса, җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;
8) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;
9) Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;
10) хәрби хезмәткә чакыру яисә аны алыштыра торган альтернатив граждан хезмәтенә юллама;
11) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәү;
12) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.
2. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1 - 8, 10 - 12 пунктларында күрсәтелгән очракларда Поселение Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар, вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән алып 30 көннән дә соңга калмыйча, Җирлек Советы сессияләре арасында барлыкка килсә - шундый нигез барлыкка килгән көннән соң өч айдан да соңга калмыйча, Җирлек советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар кабул ителә.
3. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пунктында каралган очракта Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән туктатыла.
4. Җирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатны өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

IV бүлек. Җирлек башлыгы
42 статья. Җирлек башлыгы - Җирлекнең иң югары вазыйфаи заты

1. Җирлек башлыгы Җирлекнең иң югары вазыйфаи заты булып тора.
Җирлек башлыгы Җирлек советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Җирлек башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы - Татарстан Республикасы Менделеевск муниципаль районы башлыгы.
4. Вазыйфасы буенча җирлек башлыгы Менделеевск муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

43 статья. Җирлек Башлыгын сайлау тәртибе

1. Җирлек башлыгы Советның яңа сайланган Советының беренче сессиясендә, әгәр җирлек советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән, җирлек Советы депутатлары арасыннан Җирлек Советының беренче сессиясендә сайлана.
Җирлек башлыгын сайлау Җирлек Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан, шул исәптән җирлектә, иҗтимагый берләшмәләрдә, Татарстан Республикасы Президентының тәкъдимнәре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, Җирлек Башлыгы булып санала.
3. Сайлап алганнан соң, Җирлек башлыгы түбәндәге ант китерә:
«Җирлек башлыгының миңа йөкләнгән югары бурычларын үтәгәндә Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, Җирлек Уставын үтәргә, Җирлектә яшәүчеләрнең иминлеген тәэмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен барлык көчләрен һәм белемнәрен куярга ант итәм».

44 статья. Җирлек башлыгы статусы

1. Җирлек башлыгы даими нигездә эшли.
2. Менделеевск муниципаль районы Советында даими нигездә биләп торучы вазыйфага Җирлек башлыгы сайланган очракта, ул Җирлек башлыгының вәкаләтләрен азат ителмәгән нигездә башкара.
3. Җирлек башлыгы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә җирлек халкының һәм Җирлек Советының роле һәм эше тикшерелгән.
4. Җирлек башлыгы елга бер тапкыр да ким дигәндә үз эшчәнлеге нәтиҗәләре турында, шул исәптән Җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында Җирлек советы алдында хисап тота.
5. Җирлек башлыгы түбәндәгеләргә хокуклы түгел:
- үзе яки ышанычлы затлар аша эшмәкәрлек эшчәнлеге белән шөгыльләнергә, коммерцияле оешма белән идарә итүдә яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә катнашырга ("Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре советы" Ассоциациясе идарәсендә, башка муниципаль берәмлекләр берләшмәләре, сәяси партияләр, тиешле тәртиптә теркәлгән профсоюз белән идарә итүдә катнашудан, съездда (конференциядә) яисә башка иҗтимагый оешма, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативлары, бакчачылык, дача куллану кооперативлары, күчемсез торак милекчеләре ширкәтләренең гомуми җыелышларында катнашудан тыш), Россия Федерациясе Президенты яисә Россия Федерациясе Хөкүмәте акты нигезендә оешманың коллегиаль органы эшчәнлегендә түләүсез катнашудан тыш; муниципаль берәмлек исеменнән оешманы оештыручы вәкаләтләрен гамәлгә ашыру яки муниципаль милектә булган акцияләр (устав капиталында катнашу өлешләре) белән идарә итү тәртибен билгеләүче муниципаль хокукый актлар нигезендә оештыручысы (акционеры, катнашучысы) муниципаль берәмлек булган оешманың идарә итү һәм ревизия комиссиясе органнарында муниципаль берәмлек мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү; федераль законнарда каралган башка очраклар.
2) укытучы, фәнни һәм башка иҗат эшчәнлегеннән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнергә. Бу очракта, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүе яки Россия Федерациясе законнары белән башкасы каралмаган булса, укыту эшчәнлеге, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек чит дәүләт, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданнары һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына финанслана алмый;

әгәр Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаса, Россия Федерациясе территориясендә эш итүче коммерцияле булмаган хөкүмәткә карамаган чит ил оешмаларының һәм аларның структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительләр һәм күзәтүчеләр советлары, бүтән органнары составына керү;

Җирлек башлыгы «Коррупциягә каршы көрәш турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрне һәм тыюларны үтәргә тиеш

45 статья. Җирлек башлыгының вәкаләтләре

Җирлек башлыгы:

1) Башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә Җирлек ышаныч кәгазеннән башка эш итә;

2) Җирлек Советы эшен оештыра, Җирлек Советы сессияләрен җыя һәм аларда рәислек итә, шәһәр Советының чираттан тыш сессиясен таләп итәргә хокуклы;

3) әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә Җирлек Советы кабул иткән норматив хокукый актларга кул куя һәм халыкка җиткерә;

4) үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;

5)Җирлек Советы эшендә җәмәгатьчелек фикерен ачуны һәм исәпкә алуны тәэмин итү чараларын күрә;

6) гражданнарны кабул итүне, аларның мөрәҗәгатьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;

7) җирлек Советының сессияләр беркетмәләренә имза сала;

8) җирлек Советы аппараты эше белән җитәкчелек итә;

9) Җирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны җайга сала;

10) Җирлек Советын тоту һәм аның эшчәнлеген тәэмин итү өчен Җирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча акча бүлүче булып тора;

11) законнарга һәм әлеге Устав нигезендә гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча Җирлек Советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

12) җирлекләрнең федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, җирлек территориясендә гамәлдә булган Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән кирәкле хезмәттәшлеген тәэмин итә;

13) Җирлек исеменнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек турында шартнамәләр һәм килешүләр төзи;

14) җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне һәм җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен хәл итү буенча җирле үзидарә органнары тарафыннан вәкаләтләр гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

15) Җирлек мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау чараларын күрә;
16) җирлекләр башлыклары карамагына федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук әлеге Устав тарафыннан кертелгән башка вәкаләтләрне, Җирлек башлыгы компетенциясенә җирлек Советы карарлары белән гамәлгә ашыра;
17) «Россия Федерациясендә дәүләти-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2015 елның 13 июлендәге 224-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә муниципаль берәмлек исеменнән муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә чыга;
18) муниципаль-хосусый партнерлык проектын гамәлгә ашыру турында карар кабул итә;
19) «Россия Федерациясендә дәүләти-хосусый партнерлык, муниципаль-хосусый партнерлык турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2015 елның 13 июлендәге 224-ФЗ номерлы Федераль законның 18 статьясындагы 2 өлеше нигезендә муниципаль-хосусый партнерлык өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыручы җирле үзидарә органын билгели.

46 статья. Җирлек башлыгы урынбасары

1. Җирлек башлыгы тәкъдиме буенча Җирлек Советы депутатлары арасыннан җирлек башлыгы урынбасары сайлана.
2. Җирлек башлыгы урынбасары, әгәр җирлек советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән сайлана.
3. Җирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, җирлек башлыгының сайланган урынбасары булып санала.
4. Җирлек башлыгы урынбасары Җирлек Советы Регламентында билгеләнгән вазыйфаларны бүлү нигезендә вазыйфаларны үти, җирлек башлыгы йөкләмәләрен үти, ә вакытлыча булмавы (авыруга яисә отпускка бәйле) яисә үз бурычларын үтәмәве мөмкин булмаган очракта, йә вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату, яисә суд карары буенча аңа карата Вазыйфаларны сак астына алу яисә вазыйфасыннан вакытлыча читләштерү рәвешендә процессуаль мәҗбүр итү чараларын күрү чараларын күрү функцияләрен башкара, җирлек башлыгы вазыйфаларын башкара.
5. Җирлек башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен, әлеге Уставның 43 статьясындагы 2 пунктында күрсәтелгән очрактан тыш, таркалмаган нигездә гамәлгә ашыра.
6. Җирлек башлыгы урынбасарының вәкаләтләре әлеге Уставның 40 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.
7. Җирлек башлыгы урынбасары Җирлек башлыгы инициативасы буенча кабул ителә торган Җирлек Советы карары буенча яисә депутатлар төркеме таләбе буенча поселок Советы депутатларының билгеләнгән санынннан кимендә өчтән бере күләмендә вазыйфадан шулай ук теләсә кайсы вакытта чакыртып алынырга мөмкин. Җирлек башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар җирлек Советы депутатларының билгеләнгән санынннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

47 статья. Җирлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу

1. Җирлек башлыгының вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан алда туктатыла:
1) үлем;
2) үз теләге белән отставкалар;
3) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага китү;
4) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфасыннан ваз кичү;
5) суд тарафыннан хокуктан файдалануга сәләтсез яисә хокуктан файдалану сәләте чикләнгән дип танылса;
6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылса яисә вафат дип игълан ителсә;
7) аңа карата судның гаепләү карары законлы көченә керү;
8) Россия Федерациясеннән даими яшәү урынына чыгу;
9) Россия Федерациясе гражданлыгы йә чит ил гражданлыгы - Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә катнашучы чит ил гражданлыгы, аның нигезендә чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы, чит дәүләт гражданлыгы яисә Россия Федерациясе халыкара шартнамәсе нигезендә Россия Федерациясе гражданы йә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы бүтән документ яисә чит ил гражданы, әгәр Россия Федерациясе халыкара шартнамәсендә башкача каралмаган булса, җирле үзидарә органнарына сайланган булырга хокуклы;
10) сайлаучылар тарафыннан чакыртып алу;
11) Җирлек башлыгының вәкаләтләрен сәламәтлек торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән ныклы сәләтсез;
12) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә гамәлгә ашырыла торган Җирлекне, шулай ук Җирлекне юкка чыгарган очракта, үзгәртеп кору;
13) Җирлек белән шәһәр округы берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалту;
14) Җирлек яки шәһәр округы чикләре үзгәрү нәтиҗәсендә килеп чыккан сайлаучылар санын 25 проценттан артыкка арттыру;
15) гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогы бозылганда;
16) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләрне үтәмәү.
17) әгәр бу милләтара конфессияара татулыкны бозуга китерсә һәм милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтларның барлыкка килүенә ярдәм итсә, халык һәм граждан хокукларының һәм ирекләренең тигезлек гарантияләрен массакүләм

бозуның дәүләт гарантияләрен бозуның муниципаль берәмлек башлыгы, җирле администрация тарафыннан муниципаль берәмлекнең башка органнары һәм җирле үзидарә вазыйфаи затлары һәм аның ведомствосындагы оешмалары тарафыннан кеше һәм граждан хокукларының һәм ирекләренең тигезлек гарантияләрен массакүләм бозуга китерсә һәм милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтларның барлыкка килүенә ярдәм итсә;
2. Җирлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-11 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча, яңа Җирлек башлыгын сайлау җирлек Советының якындагы утырышында гамәлгә ашырыла.
3. Җирлек башлыгының вәкаләтләре Җирлек Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганчы алты айдан да кимрәк вакыт кала туктатылса, Җирлек Советы карары буенча яңа Башлыкны сайлау үткәрелмәскә мөмкин.

V бүлек. ҖИРЛЕКНЕҢ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

48 статья. Җирлекнең башкарма комитеты - җирле үзидарәнең башкарма-күрсәтмә органы

1. Җирлекнең башкарма комитеты җирле үзидарәнең башкарма-күрсәтмә органы булып тора. Җирлек башкарма комитеты вәкаләтләрен үтәү муниципаль район башкарма комитетына йөкләнә.

49 статья. Җирлек Башкарма комитеты вәкаләтләре

1. Җирлек башкарма комитеты:
1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәпкә алу өлкәсендә:
- җирлекнең бюджет проектын эшләүне тәэмин итә һәм халыкның социаль-икътисадый үсеш стратегиясен гамәлгә ашыра;
- җирлекнең бюджетын үтәүне тәэмин итә, җирлекнең социаль-икътисадый комплекслы үсеш планнарын һәм программаларын үтәүне оештыра;
- Җирлек бюджетының үтәлеше турында хисап, җирлекнең социаль-икътисадый комплекслы үсеше планнарының һәм программаларының үтәлеше турында хисаплар әзерли;
- Җирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын чагылдыра торган статистик күрсәткечләрне җыюны оештыра һәм күрсәтелгән дәүләт хакимияте органнарына Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә тапшыру;
2) җирлек территориясендә муниципаль милеккә идарә, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:
- Җирлек муниципаль милкендәге мөлкәт белән идарә итә, җирлек муниципаль милек объектларын төзү, сатып алу, алардан файдалану, кушу һәм арендалау мәсьәләләрен хәл итә;

- Җирлек Советы карары белән билгеләнә торган очракларда муниципаль мөлкәтне читләштерү турында тәкъдимнәрне, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәрне Совет тарафыннан килештерүгә (раслауга) кертә;
- Җирлекнең икътисадый һәм социаль үсешендә муниципаль милектәге предприятиеләр, оешмалар белән хезмәттәшлек турында шартнамәләр төзи; җирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек рәвешләрендәге предприятиеләр төзүгә ярдәм итә;
- Җирлек советы билгеләгән тәртип нигезендә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлегенең максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәэмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм предприятиеләрне үзгәртеп оештыру һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның җитәкчеләрен биләгән вазыйфасыннан азат итә;
- муниципаль заказны төзи һәм урнаштыра; муниципаль биремне бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан үтәүне финанс белән тәэмин итә; Поселениене төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, продукция җитештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль-мәдәни ихтыяҗларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәт күрсәтү эшләрен башкаруга заказчы булып тора, җирлекнең үз матди һәм финанс чараларын кулланып, башка эшләрне башкаруга заказчы булып тора;
- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;
- социаль юнәлешле коммерциягә карамаган оешмаларга «Коммерциягә карамаган оешмалар турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ярдәм күрсәтә;
- җирлекнең административ участогында эшләү өчен бинаны полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә бирә;
- 2017 елның 1 гыйнварына кадәр полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазыйфа буенча бурычларын үтәү чорына торак урыны бирә;
- күпфатирлы йортларда гомуми мөлкәткә капиталь ремонт үткәрүдә кичектергесез ихтыяҗ барлыкка килгәндә җирле бюджет акчалары исәбеннән кире кайтарып булмый торган һәм (яисә) кире кайтарылмый торган нигездә өстәмә ярдәм күрсәтү очракларының тәртибен һәм сызыгын раслый;
3) территориаль планлаштыру, җирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирә табигать мохитен саклау өлкәсендә:
- комплекслы кадастр эшләрен башкаруда “Дәүләт күчемсез мөлкәт кадастры турында” 2007 елның 24 июлендәге 221-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә катнаша.
- Җирлекнең генераль планы проектын, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен һәм башка шәһәр төзелеше документлары проектларын эшли һәм Җирлек Советы раславына кертә, аларны гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
- җирлек территориясендә урнашкан капиталь төзелеш объектларын төзүне, реконструкцияләүне гамәлгә ашырганда объектларны файдалануга тапшыруга

рөхсәт (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында, башка федераль законнарда каралган очраклардан тыш) бирә,
- җирләрне резервлый һәм җирлек чикләрендә муниципаль ихтыяҗлар өчен җир кишәрлекләрен тартып ала;
- җирлек чикләрендә муниципаль җир контролен гамәлгә ашыра;
- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда биналарны, корылмаларны карап чыга һәм мондый карау барышында ачыкланган хокук бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирә, индивидуаль торак төзелеше объектын яисә бакча йортын планлаштырыла торган төзү яисә реконструкцияләү турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән индивидуаль торак төзелеше объектының яисә бакча йортының параметрларын (алга таба - планлаштырылган төзелеш турында хәбәрнамә) индивидуаль торак төзелеше объектының яисә бакча йортының билгеләнгән параметрларын һәм индивидуаль торак төзелеше объектын яки җир кишәрлегендә бакча йортын урнаштыру мөмкинлеге турында хәбәрнамә җибәрә, индивидуаль торак төзелеше объектын яисә бакча йортын төзүнең планлаштырылган параметрлары яисә билгеләнгән параметрларга туры килмәве турында хәбәрнамә җибәрә, индивидуаль торак объектын төзүнең яисә индивидуаль төзелеш объектын төзүнең яисә индивидуаль төзелеш объектын урнаштыру өчен рөхсәт ителмәве, шәһәр яисә индивидуаль төзелеш объектын төзүнең индивидуаль төзелеш объектын төзүнең яисә индивидуаль төзелеш объектын төзүнең тиешле таләпләргә туры килүе турында хәбәр итә;
- рөхсәтсез корылманы җимерү турында, рөхсәтсез корылманы җимерү хакында яисә аны рөхсәт ителгән төзелешнең иң чик параметрларына туры китерү турында Россия Федерациясе гражданлык законнары нигезендә капиталь төзелеш объектларын җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләрендә, территорияне планлаштыру документларында яисә федераль законнарда билгеләнгән капиталь төзелеш объектлары параметрларына карата мәҗбүри таләпләрдә (алга таба шулай ук - билгеләнгән таләпләргә туры китерү), Россия Федерациясе законнарын бозып файдаланылмый торган яисә файдаланылмый торган җир кишәрлеген тартып алу турындагы, ирекле корылманы үз белдеге белән сүтү яисә Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда билгеләнгән таләпләргә туры китерү турындагы карарны кабул итә;
- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, табигатьтән файдалану турындагы законнарны боза торган әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның гамәлләре турында тиешле органнарга хәбәр итә;
- Җирлек территориясендә дәвалау-савыктыру урыннарын һәм җирле әһәмияттәге курортларны булдыруны, үстерүне һәм саклауны тәэмин итә, шулай ук җирле әһәмияттәге махсус сакланылучы территорияләрдән файдалану һәм аларны саклау өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыра;
-Россия Федерациясенең су законнарында билгеләнгән чикләрдә су объектлары милекчесенең вәкаләтләрен, алардан файдалануның чикләүләре турында халыкка мәгълүмат җиткерүне гамәлгә ашыра;
- муниципаль урман контролен гамәлгә ашыра.
4) төзелеш, транспорт һәм элемтә өлкәсендә:

- транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм халыкның социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын эшли һәм гамәлгә ашыра.
- муниципаль торак фондын төзүне һәм карап тотуны оештыра, аның исәбен алып бара, җирлек территориясендә торак төзелеше өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарга мохтаҗлар буларак гражданнарны билгеләнгән тәртиптә исәпкә ала;
- торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарга күчерү турында билгеләнгән тәртиптә карар кабул итә, торак биналарны яңадан урнаштыруны һәм яңадан планлаштыруны килештерә, муниципаль торак фондының торак урыннарын билгеләнгән тәртиптә яшәү өчен яраксыз дип таный;
- җирлектә яшәүчеләрне һәм аз керемле гражданнарның торак урыннарына мохтаҗларны торак законнары нигезендә торак урыннары белән тәэмин итә;
- муниципаль торак фондыннан файдалануга һәм аны саклауга, әлеге фондның санитария һәм техник кагыйдәләр һәм нормалар, законнарның башка таләпләренә туры килүенә муниципаль торак контролен гамәлгә ашыра;
- җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра, аларда юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәэмин итә, парковкалар (парковка урыннары) эшчәнлеген булдыруны һәм тәэмин итүне дә кертеп; җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының сакланышын муниципаль тикшереп тора; юл хәрәкәтен оештыра, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;
- Җирлек территориясендә эшләүче җәмәгать транспортының маршрутларын, хәрәкәт графигын, тукталыш урыннарын раслый яисә килештерә;
- җәмәгать транспорты тукталышы өчен бирелгән урыннарны төзекләндерүне тәэмин итә;
- халыкны элемтә хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
- халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыра һәм җирлек чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыра;
5) авыл хуҗалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:
- авыл хуҗалыгы җитештерүен үстерү һәм авыл хуҗалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру өчен шартлар тудыра;
6) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:
- Җирлек чикләрендә халыкны электр, җылылык, газ һәм су белән тәэмин итүне, су чыгаруны, халыкны ягулык белән тәэмин итүне Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә оештыра;
- халыкны җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра; базарлар һәм ярминкәләр оештыра;
- халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне, җирлек китапханәләренең китапханә фондларын туплауны һәм аларның сакланышын тәэмин итүне оештыра;
- мәдәният оешмаларының ялын оештыру һәм халыкны хезмәт күрсәтүләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыра;

- җирлек территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тәэмин итә, җирлекнең рәсми физкультура-савыктыру һәм спорт чараларын үткәрүне оештыра;
- җирлек халкының күпләп ял итүе өчен шартлар тудыра Халыкның күпләп ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, моңа гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буе полосаларына ирекле керүен тәэмин итү дә керә;
- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәэмин итә;
- Җирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыра һәм гамәлгә ашыра;
- энергияне сак тоту һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды тәшкил итә торган күпфатирлы йортларга энергетика тикшерүен уздыруны оештыра, энергияне сак тоту турындагы һәм энергетика нәтиҗәлелеген арттыру турындагы законнарда каралган башка чаралар оештыра һәм үткәрә;
- җылылык белән тәэмин итү турында» Федераль законда каралган җылылык белән тәэмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
- су белән тәэмин итү һәм су бүлеп бирү турында» Федераль законда каралган вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;
- җылылык белән тәэмин итү системасының бәя зоналарында җылылык белән тәэмин итү системасын үстерү, аның ышанычлылыгын һәм энергетик нәтиҗәлелеген арттыру өчен кирәкле җылылык белән тәэмин итү объектларын төзү, реконструкцияләү һәм (яисә) модернизацияләү буенча бердәм җылылык белән тәэмин итүче оешма тарафыннан «Җылылык белән тәэмин итү турында» Федераль законда билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә җылылык белән тәэмин итү схемасында билгеләнгән гамәлләрне башкаруга муниципаль контрольне гамәлгә ашыра;
7) төзекләндерү өлкәсендә:
- каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау) һәм транспортта ташу эшчәнлеген оештыруда катнаша;
- җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслый, аларның үтәлешен тикшереп тора, күрсәтелгән кагыйдәләр нигезендә җирлек территориясен төзекләндерә, шулай ук җирлек чикләрендә урнашкан шәһәр урманнарыннан, махсус сакланылучы табигать территорияләре урманнарыннан файдалануны, аларны саклауны, торгызуны оештыра;
- адрес объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртә, аннулировать итә, урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның җирле әһәмияттәге җирле әһәмияттәге юлларыннан тыш), җирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирә, мондый исемнәрне үзгәртә, гамәлдән чыгара, мәгълүматны дәүләт адреслы реестрында урнаштыра;
8) гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәэмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә

- җирлек территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте органнары һәм җирле үзидарә актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәэмин итә;
- дәүләт хакимияте органнарының һәм дәүләт вазыйфаи затларының, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның җирле үзидарә хокукларын боза торган актларына билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яисә арбитраж судта шикаять бирә;
- Җирлек чикләрендә гадәттән тыш хәлләрне кисәтүдә һәм алардан килгән зыяннарны бетерүдә катнаша;
-җирлек чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткәрүне тәэмин итә;
- территория оборонасы һәм гражданнар оборонасы, халыкны һәм территорияне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чараларын оештыра һәм гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
- гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен финанс һәм матди ресурсларның җирле резервларын булдыруны тәэмин итә;
- үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итә, һәм гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә килеп чыгу куркынычы турында халыкка мәгълүмат бирә;
- Җирлек территориясендә авария-коткару хезмәтләре һәм (яисә) авария-коткару формированиеләре эшчәнлеген тәэмин итә, тәэмин итә;
- су объектларында кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итү, аларның гомерен һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыруны тәэмин итә;
- муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне әзерләүне һәм уздыруны оештыру һәм матди-техник тәэмин итүне Җирлек чикләрен үзгәртү, Җирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне гамәлгә ашыра;
- җыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар үткәрүгә, спорт, тамаша кылу һәм башка массакүләм җәмәгать чараларын оештыруга бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;
- Террорчылыкны һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук “Террорчылыкка каршы тору турында” һәм “Экстремистик эшчәнлеккә каршы тору турында” Федераль законнар нигезендә террорчылык һәм экстремизм чагылышлары нәтиҗәләрен минимальләштерүдә һәм (яисә) юкка чыгаруда катнаша;
- Җирлек чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын күрә.
9) мәдәният, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:
- җирлек территориясендә урнашкан җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклап калуны, алардан файдалануны һәм аларны популярлаштыруны тәэмин итә;
- җирлектә традицион халык сәнгать иҗатын үстерү өчен шартлар тудыра, җирлектә халык сәнгать һөнәрләрен саклап калуда, торгызуда һәм үстерүдә катнаша;
- җирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

- җәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә халык дружиналары эшчәнлеге өчен шартлар тудыруга ярдәм итә;
10) җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен башкару өлкәсендә;
- җирлекнең җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларының исәбен алып бара һәм алардан тиешенчә файдалануны тәэмин итә;
- тиешле федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;
- җирлекнең җирле үзидарә органнары карамагындагы матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан аларга тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны җирлек Советы карарлары нигезендә тәэмин итә;
11) башка вәкаләтләр:
- Җирлек ихтыяҗлары өчен ясалма җир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны, ачык аукцион уздыруны федераль закон нигезендә ясалма җир кишәрлеге төзү турында шартнамә төзү хокукын тәэмин итә;
- Җирлек башлыгының эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка төрле тәэмин итүне гамәлгә ашыра;
- җирлекнең архив фондларын булдыруны тәэмин итә;
- әлеге Уставның 5 статьясындагы 1 өлешенең 8-10, 17 һәм 20 пунктларында каралган Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында күчергечләр өчен социаль әһәмиятле эшләрне (шул исәптән дежурстволарны) ирекле нигездә башкаруга гражданнарны җәлеп итү турында карар кабул итә һәм аларны үткәрүне оештыра;
- Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләрне, законнарда, әлеге Устав тарафыннан кертелгән вәкаләтләрдән тыш, Җирлек Советы яисә җирле үзидарәнең башка органнары компетенциясенә җирлек Советы карарлары белән гамәлгә ашыра.
2. Башкарма комитет Җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:
1) җирлек музейларын төзи;
2) җирлектә нотариус булмаган очракта, законнарда каралган нотариаль гамәлләр кыла;
3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген гамәлгә ашыруда катнаша;
4) җирлек территориясендә җирле милли-мәдәни автономияләрнең хокукларын гамәлгә ашыруга бәйле эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;
5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм җирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм итә;
6) җирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацион әзерләү чараларын оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;

7) муниципаль янгын сагын төзи;
8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
9) кеше хокукларын тәэмин итүгә җәмәгать контролен гамәлгә ашыручы һәм мәҗбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык күрсәтүче иҗтимагый күзәтү комиссияләренә ярдәм күрсәтә;
10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук инвалидларның гомумроссия иҗтимагый берләшмәләре оешмалары тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтә;
11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча муниципаль торак фондының торак урыннарын бирә;
12) җирлек территориясендә яшәүче хуҗалардан башка хайваннар белән эш итү эшчәнлеген гамәлгә ашыра;
13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыра;
14) инвалидларның, сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын, җайлашу физик культурасын һәм җайлашу спортын үстерүгә ярдәм итә;
15) «Кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыра;
16) участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына әлеге вазыйфаны хезмәткәр биләгән вакытка торак урыны бирә;
17) алкоголь, наркотик яисә башка токсик исереклек халәтендәге затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыра.
3. Җирлекнең башкарма комитеты муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган була.
Муниципаль контроль өлкәсендәге поселок Башкарма комитеты вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:
1) тиешле территориядә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;
2) җирле үзидарә органнарына тапшырылган гамәлгә ашыру вәкаләтләрен региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;
3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Россия Федерациясе субъектларының норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;
4) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контроль нәтиҗәлелеген мониторинглауны оештыру һәм уздыру, күрсәткечләр һәм аны үткәрү методикасы Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан раслана;
5) федераль законнарда, законнарда һәм Россия Федерациясе субъектларының башка норматив хокукый актларында каралган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру функцияләрен җирлекнең башкарма комитеты органнарына мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актлар нигезендә йөкләргә мөмкин.

Муниципаль контроль төрләрен оештыру һәм гамәлгә ашыру «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында» 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон белән җайга салына.

VI бүлек. БАШКА ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

50 статья. Җирлек референдум комиссиясе

1. Җирлекнең референдум комиссиясе даими эшләүче, җирле үзидарәнең даими эшләүче коллегиаль органы булып тора.
2. Җирлекнең референдум комиссиясе рәистән һәм ике әгъзадан тора.
Ревизия комиссиясе рәисе вазыйфасы муниципаль вазыйфа булып тора.
Җирлек территориясендә урнашкан җирле үзидарәне оештыруның һәм аның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләрнең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенең гомуми принциплары турында» 2011 елның 7 февралендәге 6-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы, Россия Федерациясенең башка федераль законнары һәм башка норматив хокукый актлары, Җирлек Советы тарафыннан расланган Җирлекнең Ревизион комиссиясе турындагы нигезләмә белән билгеләнә.
Федераль законнарда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә Ревизион комиссия оештыруны һәм аның эшчәнлеген хокукый җайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.

51 статья. Җирлек Советының, Җирлек башлыгының, муниципаль район башкарма комитетының һәм җирле үзидарәнең башка органнарының үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне бүлешү нигезендә Җирлек Советы, Җирлек башлыгы һәм муниципаль район башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль башкара.
2. Муниципаль Районның Җирлек советы һәм башкарма комитеты Җирлекнең икътисадый һәм социаль үсеше процесслары белән нәтиҗәле идарә итү максатларында һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә законнарда, әлеге Устав билгеләгән рәвешләрдә үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.
3. Муниципаль Районның Җирлек советы һәм башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукый актларны имзаланган көннән алып җиде көн эчендә бер-берсенә юллыйлар.

4. Җирлек советы, Җирлек башлыгы муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесенә муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесе, муниципаль район Башкарма комитетының башка вазыйфаи затларын кабул итү, бетерү яисә аларның хокукый актларын үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәҗәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга Җирлек Башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәү өлешендә суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.
5. Муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе Җирлек Советына, Җирлек Советының, җирлек башлыгының хокукый актларын кабул итү, бетерү, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәҗәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга Җирлек Башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәү өлешендә суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.
6. Җирлек башлыгы муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесенә Җирлек Советы эшенең планнарын һәм Җирлек Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә карар проектларын җибәрә.
7. Җирлек Советы һәм аның органнары сессияләрендә, Җирлек башлыгы үткәрә торган утырышларда муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесе, аның урынбасары яисә вәкаләтле затлары Җирлек Башкарма комитетының тапшырылган вәкаләтләрен үтәү өлешендә киңәш бирү тавышы хокукына ия. Муниципаль район Башкарма комитетының вазыйфаи затлары язма чакыру булганда җирлек Советы утырышларында катнашырга тиеш.
8. Муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесе үткәрә торган утырышларда җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары катнашырга хокуклы.
9. Җирле үзидарәнең башка органнарының үзара эшчәнлеге тәртибе Җирлек советы тарафыннан билгеләнә ала.

52 статья. Җирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

Җирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча белешмә килештерү процедуралары уздыру юлы белән йә суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

53 статья. Җирлекнең сайлау комиссиясе

1. Җирлек сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне әзерләүне һәм уздыруны депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты әзерләүне һәм уздыруны, муниципаль берәмлек чикләрен үзгәртү, муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыра.
2. Җирлек сайлау комиссиясе җирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган була.
3. Җирлек сайлау комиссиясе Җирлек советы тарафыннан федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән тәртиптә төзелә.
4. Сайлау комиссиясе вәкаләтләре чоры Җирлекләргә биш ел була.
5. Җирлек сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш хокукына ия 6 әгъза санында төзелә.

6.Җирлек сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү Җирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.
7. Җирлек Советы тарафыннан расланган Җирлек сайлау комиссиясе вәкаләтләре, аның эшчәнлеге тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, Җирлек Советы тарафыннан расланган Җирлек сайлау комиссиясе турында нигезләмә белән җайга салына. Җирлек Советы мөрәҗәгате нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча Поселение сайлау комиссиясе вәкаләтләре территория сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

VIII бүлек. ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК - ХОКУКЫЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

54 статья. Җирле үзидарә органнары Юридик зат хокуклары булган Җирлекләр

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хокукларына Җирлек Советы бирелә.

55 статья. Җирле үзидарә органнары Юридик затлар буларак

1. Җирлек исеменнән мөлкәти һәм башка хокуклар һәм бурычлар сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, судта ышанычнамәсез чыгыш ясарга җирлек башлыгы, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе мөмкин.
2. Юридик зат хокуклары бирелгән Җирлекнең җирле үзидарә органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып тора һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәве узарга тиеш.

56 статья. Җирле үзидарә органнарын финанслау

Җирле үзидарә органнарын тоту чыгымнарын финанслау Җирлек җирлегенең фәкать үз керемнәре исәбеннән генә гамәлгә ашырыла.

IX бүлек ҖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ҖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

57 статья. ҖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ҖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

Җирлек башлыгының һәм җирлекнең башка вазыйфаи затларының социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлек вәкиллекле органы депутатының, җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм Җирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

58 статья. Җирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенең социаль һәм башка гарантияләре

1. Җирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашу, Совет йөкләмәләрен үтәү чорында азат ителмәгән нигездә эшләүче Җирлек Советы депутатына Җирлекләр өчен акчалата компенсация һәм гамәлдәге законнарда каралган башка түләүләр түләнергә мөмкин.
2. Үзләштерелмәгән нигездә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы Җирлек башлыгы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очракларда, җирлек башлыгы вазифаларын үтәгәндә, җирлек башлыгының айлык акчалата хезмәт хакының 90% күләмендә акчалата бүләк бирелергә мөмкин.
3. Җирлек ревизия комиссияс һәм Җирлек сайлау комиссиясе әгъзаларына , әлеге органнар эшендә катнашу вакытына Җирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнергә мөмкин.

59 статья. Җирлек башлыгының, Җирлек Советы депутатларының кагылгысызлык гарантияләре

1. Җирлек Советы депутатларының, шул исәптән җирлек башлыгының, аларны җинаять яисә административ җаваплылыкка җәлеп иткәндә, тоткарлаганда, кулга алганда, тентүгә, сорау алганда, аларга карата башка җинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылу хокукларын гарантияләү, шулай ук алар биләгән торак һәм (яисә) хезмәт урыны, аларның багажы, шәхси һәм хезмәт транспорт чаралары, алар тарафыннан файдаланыла торган элемтә чаралары язышуларына карата оператив-эзләнү чаралары үткәргәндә федераль законнар белән билгеләнә.
2. Җирлек Советы депутаты федераль закон нигезендә әйтелгән фикер, тавыш биргәндә чагылдырылган позиция, аның статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң, җинаять яисә административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә җирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында кимсетүләр, яла ягу яисә федераль законда каралган башка хокук бозуларга җибәрелгән очракларга кагылмый.

X бүлек ҖИРЛЕКНЕҢ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛЫЛЫГЫ

60 статья. ҖИРЛЕКНЕҢ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛЫЛЫГЫ

Җирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфаи затлары Җирлек халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында законнар нигезендә җаваплы булалар.

61 статья. Җирлек халкы алдында Совет депутатларының җаваплылыгы

1. Җирлек Советы депутатларының, шул исәптән Җирлек башлыгының, халык алдында җаваплылыгы аны сайлаган кешеләрнең ышанычын югалту нәтиҗәсендә барлыкка килә.
2. Җирлек халкының ышанычын югалткан депутат, шул исәптән Җирлек башлыгы, әлеге Устав тарафыннан каралган нигезләрдә һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

62 статья. Дәүләт алдындагы җирлек җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә Җирлек Советы, Җирлек башлыгының, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесенең дәүләт алдындагы җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Уставы бозылган очракта, шулай ук җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләре үтәлмәгән очракта тиешле суд карары нигезендә барлыкка килә.
2. Җирлек башлыгының, муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесенең Вазыйфасыннан ваз кичү һәм аны отставкага җибәрү нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

63 статья. Ышанычны югалтуга бәйле рәвештә затларны, муниципаль вазыйфаларны эштән азат итү (вазыйфасыннан азат итү).

1. Муниципаль вазыйфаны биләүче зат федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә түбәндәге очракларда ышанычны югалтуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:
1) яклар тарафыннан үзе тора торган мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яисә) җайга салу чараларын затның күрмәве;
2) үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре хакында белешмәләрне тапшырмау йә белә торып дөрес булмаган яисә тулы булмаган белешмәләр тапшыру;
3) затның, федераль законда билгеләнгән очраклардан тыш, коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы;
4) эшкуарлык эшчәнлеген башкару;
5) затның Россия Федерациясенең халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительләр яисә күзәтү советлары, чит ил коммерциячел булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларының һәм Россия Федерациясе территориясендә аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керүе.
2. Үзенә буйсынган затның мәнфәгатьләр конфликтына китерә торган яисә китерергә мөмкин булган шәхси кызыксынуы барлыкка килү турында билгеле

булган муниципаль вазыйфаны биләүче зат ышанычын югалтуга бәйле рәвештә эштән чыгарылырга (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш, муниципаль вазыйфаны биләүче зат муниципаль вазыйфаны үтәмәгән очракта, яклар конфликтын булдырмау һәм (яисә) җайга салу буенча чаралар.

64 статья. Физик һәм юридик затлар каршында җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларның җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы физик һәм юридик затлар алдындагы җирлекләр федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

XI бүлек ҖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ
65 статья. Җирлек муниципаль хокукый актлары системасы

1. Җирлек муниципаль хокукый актлары системасына түбәндәгеләр керә:
1) Җирлек уставы, җирле референдумда (гражданнар җыенында) кабул ителгән хокукый актлар;
2) Җирлек Советының норматив һәм башка хокукый актлары;
3) Җирлек башлыгының хокукый актлары, әлеге Уставта каралган Җирлек Башкарма комитеты җитәкчесе, җирле үзидарәнең башка органнары һәм вазыйфаи затлары карарлары һәм күрсәтмәләре.
2. Җирлекләр уставы һәм җирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль норматив хокукый актлар системасында иң югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә була һәм җирлекнең бөтен территориясендә кулланыла.
Башка муниципаль норматив хокукый актлар әлеге Уставка һәм җирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.
3. Җирле үзидарәнең органнары һәм вазыйфаи затлары кабул иткән муниципаль хокукый актлар җирлекнең бөтен территориясендә һичшиксез үтәлергә тиеш.
4. Муниципаль хокукый актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәлдә булуы тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән очракта йә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның - җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының вәкаләтләре исемлеге үзгәргән очракта, муниципаль хокукый актны гамәлдән чыгару яисә туктатып тору вакытына тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (бастырып чыгару) кертелгән, шулай ук суд тарафыннан; ә җирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны җайга сала торган өлешендә - Россия Федерациясе дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы) тарафыннан (Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органы) үзгәртелергә мөмкин.

66 статья. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Җирлектә яшәүчеләрнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен турыдан-туры карары җирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерүе юлы белән гамәлгә ашырыла.
2. Әгәр җирлектә яшәүчеләрне турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукый акт кабул итү (бастырып чыгару) таләп ителсә, компетенциясенә күрсәтелгән актны кабул итү (бастырып чыгару) кергән көннән алып 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан арта алмый.
3. Гражданнарның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу Муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесен чакыртып алу, эштән азат итү яисә Җирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез була.

67 статья. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләрне үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:
1) Җирлек советы - Җирлек Советы карарлары;
2) Җирлек башлыгы - Җирлек башлыгының карары һәм күрсәтмәләре;
2. Җирле үзидарәнең башка вазыйфаи затлары Җирлекләр әлеге Уставта, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән үз вәкаләтләре чикләрендә күрсәтмәләр һәм боерыклар чыгара.

68 статья. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары Җирлек башлыгы, җирлек Советы депутатлары, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркемнәре, шулай ук аны алып бару мәсьәләләре буенча җирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан кертелергә мөмкин.
2. Гамәлдәге норматив хокукый актларны камилләштерү зарурлыгы үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында район прокуроры Менделеевск муниципаль районының «Менделеевск шәһәре» муниципаль берәмлегенең җирле үзидарә органнарына муниципаль норматив хокукый актлар проектларын, шулай ук муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, өстәү, гамәлдән чыгару яисә кабул итү турындагы тәкъдимнәрне кертергә хокуклы.
3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга теркәлә торган документларның исемлеге һәм формасы тиешенчә Җирлек Советы Регламенты,

Җирлек башлыгы, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан билгеләнә.

69 статья. Җирлек Советының хокукый актлары

1. Үз компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Устав тарафыннан кертелгән мәсьәләләр буенча Җирлек Советы Җирлек территориясендә башкару өчен мәҗбүри булган кагыйдәләрне билгели торган карарлар, Җирлек башлыгын отставкага чыгару турында карар, шулай ук Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм аның компетенциясенә федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав тарафыннан кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.
2. Җирлек территориясендә үтәү өчен мәҗбүри булган кагыйдәләрне билгели торган Поселения Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.
3. Җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләүне, үзгәртүне һәм юкка чыгаруны, җирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан Җирлек Советы карарлары муниципаль район башкарма комитеты җитәкчесе инициативасы белән генә яисә аның бәяләмәсе булганда гына җирлек Советына карауга кертелергә мөмкин. Күрсәтелгән йомгаклау муниципаль районның башкарма комитетына карар проекты тәкъдим ителгән көннән алып утыз көн эчендә Җирлек советына тапшырыла.
4. Җирлек Советы карарларына Җирлек башлыгы тарафыннан алар кабул ителгән көннән алып өч көн эчендә имза салына һәм әлеге Устав билгеләгән тәртиптә халыкка җиткерелә.

70 статья. Җирлек башлыгының хокукый актлары

Җирлек башлыгы кануннарда, әлеге Уставта, Җирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә Җирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча, шулай ук аның вәкаләтләренә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә Җирлек Уставы тарафыннан кертелгән башка мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.

71 статья. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм аларның үз көченә керү тәртибе

1. Җирлек Советы карарлары, әгәр аларның карары белән башкасы билгеләнмәгән булса, Җирлек Башлыгы имза салган көннән соң 10 көн узгач үз көченә керә.
Салымнар һәм җыемнар турында җирлек Советының норматив хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.
Җирлек Уставын кабул итү яисә әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Җирлек башлыгының, җирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, әгәр актлар үзләре тарафыннан башкасы билгеләнмәгән булса, аларны имзалаган көннән үз көченә керә.
3. Муниципаль берәмлек гамәлгә куйган оешмаларның хокукый статусын билгели торган кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр рәсми басылып чыкканнан соң (халыкка җиткергәннән) үз көченә керә.
4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары: исеме, аңа имза салу датасы (Җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук аны Җирлек Советы кабул иткән дата), теркәү номеры, хокукый актны имзалаган вазыйфаи зат исеме, матбугат булырга тиеш.
5. Җирлекнең бюджеты турында, аның үтәлеше турында хисап хакында, җирле салымнар һәм җыемнар билгеләү, Җирлек Советы Регламенты, Җирлек Советы, Җирлек Башлыгы, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе кабул иткән башка норматив хокукый актлар турында карар, аларны имзалаган көннән алып җиде көн эчендә, федераль закон белән таратылуы чикләнгән белешмәләр булган муниципаль норматив хокукый актлардан яисә аларның аерым нигезләмәләреннән тыш, рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
6. Муниципаль сайлауларны, җирле референдумны, чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләү турында, Җирлек Советы депутатын үзгәртү, үзгәртеп кору, Җирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләләре буенча норматив булмаган хокукый актлар кануннар нигезендә мәҗбүри рәвештә рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.
7. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) мәҗбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яисә җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) мөмкин.
8. Бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) муниципаль хокукый акт реквизитлары күрсәтелә.
9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) түбәндәге юллар белән гамәлгә ашырыла:
- хокукый акт текстын яисә хокукый акт проектын Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру.
- Җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә куелган басма массакүләм мәгълүмат чараларында йә Җирлек территориясендә таратыла торган башка басма массакүләм мәгълүмат чараларында хокукый акт текстын бастырып чыгару. Хокукый акт текстын башка басма массакүләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгарганда әлеге бастырып чыгаруның рәсми булуы хакында тамга булырга тиеш;
- хокукый акт яисә хокукый акт проекты текстын Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре Порталында Җирлекнең рәсми сайтында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру;
- җирлек халкына хокукый акт текстын үзәкләштерелгән тәртиптә тарату (тарату);
- җирлекнең торак пунктлары территориясендә хокукый акт текстын махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендлар һәм аларның урнашу

урыннары саны Җирлек советы тарафыннан раслана һәм җирлектә яшәүчеләрнең муниципаль хокукый акты тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш:
- «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар» Россия Федерациясе Юстиция министрлыгы порталында (http://pravo-mi№just.ru, http://право-минюст.рф) «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә график сурәтләр рәвешендә.
10. Муниципаль хокукый актны бастырып чыгарганда (халыкка җиткергәндә) массакүләм мәгълүмат чарасы чыгу датасы йә актны тарату (тарату) башлану датасына яисә аны мәгълүмати стендта урнаштыру датасына туры килергә тиешле тиешле акт игълан итү датасы турында белешмәләр күрсәтелергә тиеш.
11. Җирле үзидарә органнарының, муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең хокукый статусын билгели торган кеше һәм граждан хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына законнарда билгеләнгән срокларда кертү өчен Татарстан Республикасы Юстиция министрлыгына күчерелә.
12. Муниципаль район башкарма комитетына вәкаләтләрне үтәүне тапшырганчы кабул ителгән җирлек башкарма комитетының муниципаль хокукый актлары шәһәр җирлегенең муниципаль хокукый актлары системасына керә, җирлекнең бөтен территориясендә мәҗбүри һәм муниципаль район башкарма комитетының хокукый акты белән юкка чыгарылырга мөмкин.

XII бүлек ҖИРЛЕКНЕҢ ЭКОНОМИКА НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

72 статья. ҖИРЛЕКНЕҢ ЭКОНОМИКА НИГЕЗЛӘМӘЛӘРЕ

Җирлекнең икътисадый нигезен муниципаль милектәге Җирлек мөлкәте, Җирлек бюджеты акчалары, шулай ук Җирлекнең мөлкәти хокуклары тәшкил итә.

73 статья. Җирлек муниципаль мөлкәте

1. Җирлек милкендә булырга мөмкин:
1) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;
2) җирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә аларга тапшырылган җирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;
3) муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органының норматив хокукый актлары нигезендә җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) җирле үзидарә органнарына федераль законнар белән бирелгән һәм җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен кирәкле мөлкәт;
5) «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре, 16 статьясындагы 3 өлеше һәм 16.2 статьясындагы 2 һәм 3 өлешләре нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясындагы 1 һәм 1.1 өлешләре нигезендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.
2. Җирлектә әлеге Уставның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт мөлкәтне яңадан үзгәртергә (мөлкәтнең максатчан билгеләнешен үзгәртергә) яисә читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне читләштерү тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

74 статья. Җирлек муниципаль мөлкәтен биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү

1. Җирле үзидарә органнары поселок исеменнән Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары нигезендә муниципаль мөлкәткә мөстәкыйль ия булалар, файдаланалар һәм алар белән эш итәләр.
2. Җирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләрнең җирле үзидарә органнарына вакытлыча яисә даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә башка килешүләр кылырга хокуклы.
3. Җирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән башкарма хакимиятнең федераль органы билгеләгән тәртиптә муниципаль мөлкәт реестрларын алып баралар.

75 статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хуҗалык җәмгыятьләре

1. Җирлек муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне төзергә, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, хуҗалык җәмгыятьләре төзүдә, шул исәптән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципальара оешмалар төзүдә катнашырга мөмкин. Муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләргә карата гамәлгә куючының функцияләрен һәм вәкаләтләрен вәкаләтле җирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.
2. Гамәлгә куючының функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы җирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең максатларын, шартларын һәм эшчәнлек тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, үз вазыйфасына билгеләп куя һәм әлеге предприятиеләрнең һәм

учреждениеләрнең җитәкчеләрен вазыйфаларыннан азат итә, аларның эшчәнлеге турында әлеге Уставта каралган тәртиптә хисаплар тыңлый
3. Җирле үзидарә органнары Җирлек исеменнән Җирлек исеменнән субсидияләр муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча җаваплы булалар һәм аларны үтәүне федераль законда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә тәэмин итәләр.

76 статья. Җирлек муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары Җирлек Советы карарлары белән федераль законнар нигезендә билгеләнә.
2. Муниципаль мөлкәттән файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр Җирлек бюджетына керә.

77 статья. Җирле үзидарә органнарының муниципаль милектәге предприятиеләргә, учреждениеләргә һәм оешмаларга карата мөнәсәбәтләре

Җирле үзидарә органнарының муниципаль милектәге предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар белән, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре кануннарда башкасы билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә төзелә.

XIII бүлек ҖИРЛЕКНЕ ФИНАНСЛАУ НИГЕЗЛӘРЕ
78 статья. Җирлек бюджеты

1. Җирлекнең үз бюджеты бар.
2. Җирлек бюджеты Җирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм расланa.
3. Җирлек бюджетында җирлекнең җирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча җирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга җибәрелә торган керемнәр һәм җирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләре җирлекләре, аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбеннән гамәлгә ашырыла торган керемнәр аерым-аерым карала.
4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары федераль законнарда һәм алар нигезендә кабул ителә торган Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына Җирлек бюджеты үтәлеше турындагы хисапларны тапшыра.

79 статья. Җирлектә бюджет процессы

1. Җирлек бюджетын төзү, раслау, үтәү һәм аның үтәлешен тикшереп тору җирлекнең җирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла. Җирлек бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе

Бюджет кодексы, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.
2. Җирлекнең бюджетын раслау турында Җирлек Советы карары, аның үтәлеше турында еллык хисап, җирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләренең, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренең бюджет үтәлеше барышы турында квартал саен белешмәләр, аларны акчалата тотуга факттагы чыгымнарны күрсәтеп, рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
3. Җирлек бюджеты проекты Татарстан Республикасы Бюджет кодексында каралган срокка төзелә һәм раслана.
4. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты проекты Җирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәэмин итү максатларында халыкның социаль-икътисадый үсеш фаразы нигезендә төзелә.
5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә Поселение Башкарма комитеты билгеләгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.
6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү түбәндәгеләргә нигезләнә:
Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә таләпләр) билгели торган Россия Федерациясе Федераль Собраниесенә Россия Федерациясе Президенты юлламасы нигезләмәләре;
бюджет сәясәтенең төп юнәлешләре һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;
Россия Федерациясе таможня-тариф сәясәтенең төп юнәлешләре;
социаль-икътисадый үсеш фаразы;
озак сроклы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразы проекты);
дәүләт (муниципаль) программалары (дәүләт (муниципаль) программалары проектлары, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр проектлары).
7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты турындагы карарда бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты керә торган бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш.
8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты турындагы карарда Россия Федерациясенең бюджет законнары белән билгеләнмәгән очракта, Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетлары арасында керемнәрне бүлү нормативлары булырга тиеш.
9. Җирлек бюджеты турындагы карар белән түбәндәгеләр билгеләнә:
Җирлек бюджеты керемнәренең баш администраторлары исемлеге;
Җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакларының баш администраторлары исемлеге;
чираттагы финанс елына һәм план чорына чыгымнарның ведомство структурасында бюджетлар чыгымнары классификациясенең бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары һәм чыгымнар төрләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү;
гавами норматив йөкләмәләрне үтәүгә җибәрелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;

чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;
Җирлек бюджеты чыгымнарының шартлы расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләме план чорының беренче елына Җирлек бюджеты чыгымнарының гомуми күләменең кимендә 2,5 проценты күләмендә, план чорының икенче елында Җирлек бюджетының гомуми чыгымнар күләменең кимендә 5 проценты күләмендә;
чираттагы финанс елына һәм план чорына Россия Федерациясе Бюджет кодексының 96 статьясында билгеләнгән җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары;
елның 1 гыйнварына, чираттагы финанс елыннан һәм план чорының елдан-ел килүче, муниципаль эчке бурычның югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтелеп;
Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы нигезендә кабул ителгән Җирлек Советының муниципаль норматив хокукый актларында билгеләнгән Җирлек бюджетының башка күрсәткечләре.
10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм бюджет проектының икенче ел план чорының параметрларын өстәү юлы белән раслана.
Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты турында карар проекты расланган план чоры бюджеты күрсәткечләрен төгәлләштерә һәм төзелә торган бюджетның планлаштырылган чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.
11.Күрсәтелгән бюджетның план чоры параметрларын төгәлләштерү Җирлек җирлегендә түбәндәгеләрне күздә тота:
1) чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты турында карар проектын карау предметы булган күрсәткечләрне төгәлләштерүне раслау;
2) бюджет чыгымнарының ведомство структурасының расланган күрсәткечләрен арттыруны яисә кыскартуны раслау бюджет чыгымнарының өстәмә максатчан статьялары һәм (яисә) төрләре буенча бюджет ассигнованиеләрен кертү.
12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Җирлек бюджеты турында карар проекты белән бер үк вакытта Җирлек Советына түбәндәгеләр тапшырыла:
Бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре Чираттагы финанс елына һәм план чорына күчеп утыру;
Агымдагы финанс елның узган чорына җирлекнең социаль-икътисадый үсешенең якынча нәтиҗәләре һәм агымдагы финанс елы өчен җирлекнең социаль-икътисадый үсешенең көтелгән нәтиҗәләре;
чираттагы финанс елына һәм план чорына күчергечләрнең социаль-икътисадый үсеш фаразын;
төп характеристикаларны фаразлау (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты);
Җирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;
бюджетара трансфертларны бүлүнең методикалары (методикалары проектлары) һәм исәпләре;
муниципаль бурычның өске чиге чираттагы финанс елы ахырына һәм план чорының һәр елы ахырына;

чираттагы финанс елына һәм план чорына муниципаль эчке кертемнәр программасы проекты;
чираттагы финанс елына һәм план чорына муниципаль гарантияләр программалары проектлары;
агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтәлешен бәяләү;
Җирлек Советы, Ревизия комиссия тарафыннан тәкъдим ителгән Күрсәтелгән органнарның күрсәтелгән бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата муниципаль район башкарма комитеты белән каршылыклар барлыкка килгән очракта, бирелә;
Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексында һәм әлеге Устав тарафыннан билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.
13. Чираттагы финанс елына һәм план чорына җирлек бюджеты проектын төзү Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә муниципаль районның башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.
14. Муниципаль районның башкарма комитеты утырыш Советы каравына чираттагы финанс елына һәм план чорына күчергечнең бюджеты турында карар проектын агымдагы елның 15 ноябреннән дә соңга калмыйча кертә.
15. Җирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән Җирлек бюджеты турындагы карар проектын карау һәм раслау тәртибе бюджет турындагы карарның чираттагы финанс елның 1 гыйнварыннан үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны раслауны күздә тотарга тиеш.
16. Җирлек бюджеты турындагы карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яисә) Җирлек бюджеты турындагы карар белән башкасы каралмаган булса, финанс елның 31 декабренә кадәр гамәлдә була.
Җирлек бюджеты турындагы карар билгеләнгән тәртиптә имзаланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми рәвештә басылып чыгарга тиеш.
17. Җирле үзидарә органнары Җирлекләр Җирлек бюджетының баланслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, муниципаль бурыч дефициты, күләме һәм структурасы, Җирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча Татарстан Республикасы законнарының һәм федераль законнарның үтәлешен тәэмин итә.
18. Җирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясенең бюджет законнары, салымнар һәм җыемнар турындагы законнар һәм башка мәҗбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә төзелә.
19. Җирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.
20. Дәүләт хакимиятенең федераль органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга билгеләнү, федераль законнарда

һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.
21. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

80 статья. Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар кайтартуга, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру

1. Муниципаль ихтыяҗлар өчен товарлар кайтартуга, эшләр башкаруга, хезмәтләр күрсәтүгә заказлар урнаштыру «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль законда (2015 елның 30 декабрендәге 44-ФЗ номерлы ред.) каралган тәртиптә гамәлгә ашырыла.
2. Товарлар кайтаруга, эшләр башкаруга һәм хезмәтләр күрсәтүгә муниципаль заказ җирлек бюджеты акчалары исәбеннән түләнә.
3. Муниципаль заказ үтәлешен булдыру, урнаштыруны тәэмин итү, үтәүне һәм тикшереп тору тәртибе «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяҗларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрне сатып алулар өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 05 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясенең башка федераль законнары һәм норматив хокукый актлары нигезендә Җирлек Советы тарафыннан расланган муниципаль заказ турындагы Нигезләмә белән билгеләнә.

81 статья. Гражданнарның үзара салым акчалары

1. Гражданнарның үзара салым акчалары дигәндә гражданнарның җирле әһәмияттәге конкрет мәсьәләләрне хәл итү өчен гамәлгә ашырыла торган бер тапкыр түләүләре аңлашыла. Гражданнарның үзара салым тәртибендә түләүләр күләме җирлек составына керүче Җирлек(торак пункт (яисә аның территориясенең бер өлеше) халкы өчен бертигез күләмдә билгеләнә, моңа саны җирлек составына керүче Җирлек(торак пункт) халкының гомуми санының 30 процентыннан арта алмаган һәм түләүләр күләме киметелергә мөмкин булган аерым категория гражданнардан тыш.
11.2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданнарның бер тапкыр бирелә торган түләүләрен кертү һәм куллану мәсьәләләре җирле референдумда хәл ителә, ә «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өлешенең 4.1 пунктында, гражданнар җыенында каралган очракларда.

82 статья. Инициатив проектларны гамәлгә ашыруны финанс ягыннан һәм башкача тәэмин итү

1. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы 26.1 статьясында каралган

инициатив проектларны гамәлгә ашыруны финанс белән тәэмин итү чыганагы булып, җирлекнең тиешле чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәэмин итү максатларында Татарстан Республикасы бюджетыннан инициатив түләүләр һәм (яисә) бюджетара трансфертлар күләмнәрен исәпкә алып, инициатив проектларны гамәлгә ашыруга җирле бюджет турындагы карар белән каралган бюджет ассигнованиеләре тора.
2. Инициатив түләүләр дигәндә, конкрет инициативалы проектларны гамәлгә ашыру максатларында Россия Федерациясе законнары нигезендә ирекле нигездә түләнә торган һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә җирле бюджетка күчерелә торган гражданнарның, индивидуаль эшкуарларның һәм төзелгән юридик затларның акчалары аңлашыла.
3. Инициатив проект гамәлгә ашырылмаган очракта, инициатив түләүләр аларны җирле бюджетка күчергән затларга (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга тиеш. Инициатив проектны гамәлгә ашыру йомгаклары буенча инициатив проектны гамәлгә ашыру максатларында файдаланылмаган инициатив түләүләрнең калган өлеше барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән түләүләр аларны җирле бюджетка күчергән затларга (шул исәптән оешмаларга) кайтарылырга тиеш.
Җирле бюджетка күчерелгән затларга (шул исәптән оешмаларга) кире кайтарылырга тиешле инициатив түләүләр суммаларын исәпләү һәм кире кайтару тәртибе җирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
4. Инициатив проектларны гамәлгә ашыру шулай ук кызыксынган затларның ихтыярый мөлкәти һәм (яисә) хезмәт катнашулары рәвешендә дә тәэмин ителергә мөмкин.

83 статья. Авыл җирлеге муниципаль алынмалары (муниципаль бурыч)

1. Җирлек бюджеты кытлыгын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен каплау максатларында җирлек федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә муниципаль эчке алынмаларны гамәлгә ашырырга хокуклы.
2. Җирлек исеменнән муниципаль алынмаларны гамәлгә ашыру хокукына Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә муниципаль район башкарма комитетына ия.
3. Агымдагы финанс елы башына Җирлек бюджетының калган средстволары агымдагы финанс елында Җирлек бюджеты турындагы карар белән Җирлек бюджеты кытлыгын финанслауның күрсәтелгән чыганагы буларак каралган чаралар күләменнән артыграк күләмдә касса өзеклекләрен каплауга җибәрелергә мөмкин.

84 статья. Җирлекнең җирле бюджетын үтәү

1. Җирлекнең җирле бюджетын үтәү Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.
2. Җирлек бюджеты кассаның бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомство буйсынуындагы бердәмлеге нигезендә башкарыла.

3. Җирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, бюджет акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Җирлек бюджетын үтәү Җирлек халкының җыелма бюджет язмасы һәм җирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

85 статья. Бюджет хисабы. Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисап

1. Җирлекнең бюджет хисабы - еллык.
2. Җирлекнең бюджет хисабы тиешле бюджет акчалары баш администраторларының җыелма бюджет хисабы нигезендә муниципаль районның башкарма комитеты тарафыннан төзелә.
3. Җирлек җирлегенең бюджет үтәлеше турында еллык хисап Җирлек Советы карары белән расланырга тиеш.
4. Җирлек советына тапшырылган вакытка кадәр Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисап бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисапларын тышкы тикшерүне үз эченә алган һәм Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләргә тиеш.
Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисапны тышкы тикшерү, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәгән килеш, Җирлек җирлегенең яисә Җирлек советы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә Ревизия комиссиясе тарафыннан гамәлгә ашырыла.
5. Муниципаль районның башкарма комитеты аңа бәяләмә әзерләү өчен җирлекнең бюджеты үтәлеше турында быелның 1 апреленнән дә соңга калмыйча хисап тапшыра. Җирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләү Бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисабының еллык бюджет тикшерүе күрсәткечләре нигезендә 1 айдан артмаган срокта уздырыла.
6. Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисапка Бәяләмә җирлек Советының Ревизия комиссиясе тарафыннан бер үк вакытта муниципаль район башкарма комитетына юллама белән тапшырыла.
7. Ел саен, агымдагы финанс елның 1 маеннан да соңга калмыйча, муниципаль Район башкарма комитеты хисап финанс елы өчен җирлек Советының бюджет үтәлеше турында хисап финанс елы өчен карар проекты, Җирлек бюджетының үтәлеше турында башка бюджет хисаплылыгы проекты һәм Россия Федерациясенең бюджет законнарында каралган башка документлар белән Еллык җирлек Советы үтәлеше турында еллык хисапны Совет составына тапшыра.
8. Җирлек советы Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисапны карау нәтиҗәләре буенча Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисапны раслау яисә кире кагу турында карар кабул итә.
Җирлек бюджетының үтәлеше турында еллык хисап Советы тарафыннан кире кагылган очракта, ул күрсәткечләрне дөрес түгел яисә тулы чагылдыру фактларын бетерү һәм 1 айдан артмаган срокта кабат тапшыру өчен кайта.
9. Җирлек бюджетының үтәлеше турындагы карар белән Җирлек бюджеты үтәлеше турында хисап финанс елы өчен   раслана, аның керемнәренең, чыгымнарының һәм бюджет кытлыгының гомуми суммасын күрсәтеп.

Хисап финанс елы өчен җирлек бюджетының үтәлеше турындаҖирлек Советы карарына аерым кушымталар белән түбәндәге күрсәткечләр раслана:
бюджетлар керемнәре классификациясе кодлары буенча Җирлек керемнәре;
бюджет керемнәре төрләре, керемнәрнең ярдәмче төрләре кодлары, дәүләт идарәсе секторының бюджет керемнәренә карый торган операцияләрен классификацияләү буенча Җирлек керемнәре;
бюджет чыгымнарының ведомство структурасы буенча Җирлек бюджеты чыгымнары;
бюджетлар чыгымнары классификациясенең бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча Җирлек чыгымнары;
бюджетлар кытлыгын финанслау чыганаклары классификациясе кодлары буенча җирлек;
Җирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганаклары төркемнәре, төркемчәләре, статьялары, төрләре буенча бюджетлар кытлыгын финанслау чыганакларына карый торган дәүләт идарәсе секторының операцияләрен классификацияләү.

86 статья. Муниципаль финанс контроле

Җирлек Советы финанс контроленең түбәндәге рәвешләрен гамәлгә ашыра: бюджет турында карарлар проектлары буенча фикер алышу һәм раслау барышында алдан контроль; агымдагы контроль -Җирлек Советы утырышларында бюджет үтәлешенең аерым мәсьәләләрен карау барышында; аннан соң бюджетның үтәлеше турындагы хисапны карау һәм раслау барышында контроль, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә контрольнең башка рәвешләрен тикшереп тора.
Җирлек советы финанс контролен Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә гамәлгә ашыра.

XIV БҮЛЕК. ҖИРЛЕКНЕҢ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

87 статья. Җирлек Уставы проектын әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Җирлек Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Җирлек Советы карары проекты Җирлек советы башлыгы, Җирлек Советы депутатлары, муниципаль район Башкарма комитеты җитәкчесе, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданнарның инициатив төркемнәре тарафыннан Советка кертелергә мөмкин.
2. Җирлек Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проектын әзерләү өчен Җирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.
3. Җирлек уставы проекты, муниципаль хокукый акт проекты, әлеге устав проекты, күрсәтелгән муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибе, күрсәтелгән муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне бер үк

вакытта бастырып чыгару (халыкка җиткерү) белән бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш. Җирлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук җирлек уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция (устав) яисә Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үтәү рәвешендә үзгәрешләр кертелгән очракта, гражданнарның аны тикшерүдә катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) таләп ителми.
4. Җирлек уставы проекты буенча, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Җирлек Советы утырышында аларны карау алдыннан әлеге Уставка ярашлы рәвештә гавами тыңлаулар уздырыла, Уставка үзгәрешләр бары тик җирле әһәмияттәге мәсьәләләр Уставында беркетелә торган мәсьәләләрне һәм аларны хәл итү буенча вәкаләтләрне Россия Федерациясе Конституциясенә һәм федераль законнарга туры китерү максатларында кертелә торган очраклардан тыш.

88 статья. Җирлек Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Җирлек Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проектын карау Җирлек советы тарафыннан, Поселение Советы Регламенты нигезендә, кимендә ике укуда гамәлгә ашырыла.
2. Җирлек проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты кабул ителгәннән соң әлеге проект Җирлек Советы депутатларына, төзәтмәләр кертү өчен хокук иҗат инициативасы хокукына ия башка субъектларга җибәрелә.
3. Уставка үзгәрешләр кертү турында Җирлек Советы карары, Җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан тавышларның өчтән икесе күпчелек тарафыннан кабул ителә.
4. Җирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр муниципаль хокукый акт белән кертелә, ул түбәндәгеләрне рәсмиләштерергә мөмкин:
1) Җирлек Советы рәисе һәм аның башлыгы йә Җирлек Советы рәисе вәкаләтләрен (гражданнар җыенын) үтәүче бердәй Башлангыч тарафыннан имзаланган Җирлек Советы карары (гражданнар җыены);
2) Җирлек Советы (гражданнар җыены) кабул иткән һәм Җирлек Башлыгы тарафыннан имзаланган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта әлеге хокукый актта аны кабул итү турында Җирлек (гражданнар җыены) Советы карарының реквизитлары күрсәтелә. Җирлек Уставына кертелә торган үзгәрешләрнең һәм өстәмәләрнең үз көченә керүе турында Җирлек(гражданнар җыены) Советы карарына күчеш нигезләмәләрен һәм (яисә) нормаларын кертү рөхсәт ителми.
5. Җирлек Уставын Җирлек Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт белән яңа редакциядә язу рөхсәт ителми. Бу очракта Җирлекнең яңа Уставы кабул ителә, ә моңа кадәр гамәлдә булган Җирлек Уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актлар Җирлекнең яңа Уставы үз көченә кергән көннән үз көчләрен югалткан дип таныла.

89 статья. Җирлек Уставының үз көченә керү тәртибе, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар

1. Җирлек уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Җирлек Советы карары, алар кабул ителгәннән соң, Җирлек башлыгы тарафыннан федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве өчен муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органына җибәрелә.
2. Әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Җирлек Советы карары, алар дәүләт теркәвенә алынганнан соң рәсми басылып чыгарга (халыкка җиткерелергә) тиеш һәм аларны рәсми бастырып чыгарганнан (халыкка җиткергәннән) соң үз көченә керә. Җирлек башлыгы муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территориаль органыннан «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәве турында» 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы Федераль законның 4 статьясындагы 6 өлешендә каралган Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре уставларының дәүләт реестрына үзгәрешләр кертү турында җирлек уставы, муниципаль хокукый акт турында белешмәләр кертү хакында хәбәрнамә кергән көннән алып җиде көн эчендә җирлек уставына, җирлек уставына үзгәрешләр кертү турында муниципаль берәмлек уставларының дәүләт реестрына үзгәрешләр кертү хакында» хәбәрнамәне бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә) тиеш.
3. Әлеге Уставка кертелгән һәм җирле үзидарә органнарының структурасын үзгәртә торган үзгәрешләр һәм өстәмәләр җирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләр бүлешү (Җирлек Уставын федераль законнарга туры китерү очракларыннан, шулай ук җирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын сайлау вәкаләтләре, вәкаләтләре, сроклары, вәкаләтләре үзгәрү үзгәрү очракларыннан тыш), күрсәтелгән Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт кабул иткән Җирлек Советы вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң, ә Җирлек Советы «Татарстан Республикасында җирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 22 статьясындагы 3 өлешенең 3 өлеше яисә 1 пункты нигезендә төзелгән очракта - муниципаль хокукый актка кул куюю һәм әлеге Уставка өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актны имзалаган Җирлек Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң үз көченә керә.